

**Sastamalan kaupungin
esiopetuksen
opetussuunnitelma 1.8.2026**

Nimi	Sastamalan kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 1.8.2026
Kunta	Sastamala
Pdf luotu	9.6.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	6
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	6
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	9
2.3. Arvoperusta.	11
2.4. Oppimiskäsitys.	14
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	15
2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	15
2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	15
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	16
2.5.4. Monilukutaito (004).	16
2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005).	16
2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	17
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	17
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	19
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	19
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	23
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	26
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	30
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	31
4.1. Monipuoliset työtavat.	31
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	32
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	35
4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001).	36
4.3.2. Kielten rikas maailma (002).	37
4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	38
4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	39
4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	41
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	43
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	45
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	47
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen.	47

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	47
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	48
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	52
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	56
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	58
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	59
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	60
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.	61
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	61
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	62
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	63
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus.	63
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	65
5.5.3. Muut opetuspalvelut.	66
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	66
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	67
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	69
6. Opiskeluhoolto.	71
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	71
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	85
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	85

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja¹⁶. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

16 Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä (884/2017) 4 §

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁷ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁸ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁹ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa esiopetusta järjestää varhaiskasvatuksen vastuualue. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien alaisuudessa on sekä varhaiskasvatus- että esiopetusyksiköitä. Esiopetussuunnitelmassa käytetään nimikettä varhaiskasvatusyksikön - tai esiopetusyksikön

¹⁷ Perusopetusasetus 9 §

¹⁸ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6§

johtaja. Sastamalan esiopetuksen opetussuunnitelmaa noudatetaan kussakin esiopetusyksikössä. Sastamalan esiopetuksen opetussuunnitelma rakentuu valtakunnallisen opetussuunnitelman pohjalle siten, että kunkin perustetekstin luvun tai alaluvun jälkeen tulee Sastamalan paikalliset lukuun liittyvät tarkennukset ja lisäykset. Esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä annettavaa opetusta varten. Sastamalan esiopetuksen opetussuunnitelma julkaistaan sähköisenä ePerusteet - alustalla ja Sastamalan kaupungin verkkosivuilla. Sastamalan esiopetuksen opetussuunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta. Sastamalan esiopetuksen opetussuunnitelmaa täydentävät seuraavat asiakirjat, suunnitelmat ja ohjeet:

- Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma
- Perusopetuksen opetussuunnitelma
- Sastamalan kaupungin strategia
- Sastamalan kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma
- Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma (Pirha)
- Esiopetuksen yksikkökohtainen opiskeluhoitosuunnitelma
- Sastamalan kaupungin kestävän kehityksen suunnitelma
- Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen liikkumisen vuosisuunnitelma
- Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digisuunnitelma
- Lapsen suojaamis- ja rajaamistoimenpiteet varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa
- Lääkkeenantosuunnitelma 2026
- Hygieniaohjeistus 2024

Lisäksi opetussuunnitelmaa täydentää lukuvuosittain laadittava yksikkökohtainen esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma, johon kirjataan esiopetusyksikön ja esiopetusryhmän tarkennukset, sisältäen ryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelun ja arvioinnin. Yksikön lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan yhteisesti sovittuja, kullekin esiopetusryhmälle suunniteltuja kehittämisen ja toteuttamisen toimintatapoja. Suunnittelun tukena käytetään esiopetuksen ja opiskeluhoollon vuosikelloa. Esiopetusta ohjaavia ja tukevia materiaaleja löytyy varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön Teams-työtilasta.

Esiopetussuunnitelmaa on laadittu työryhmässä, jossa on edustus Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöstä. Esiopetustyöryhmä kokoontuu säännöllisesti myös paikallisen esiopetussuunnitelman päivytyksen jälkeen. Tavoitteena on pitää esiopetussuunnitelma mahdollisimman ajantasaisena työryhmän toimesta. Esiopetusyksiköiden johtajien tehtävänä on perehdyttää henkilöstöä ja tiedottaa huoltajia esiopetussuunnitelmasta ja yksikön lukuvuosisuunnitelmasta sekä niiden keskeisistä ja ajankohtaisista sisällöistä. Opetussuunnitelman kehittämisessä huomioidaan vuosittaisesta asiakastytyväisyyskyselystä saadut huoltajien palautteet.

Perusopetuksen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä mm. tukeen ja tiedonsiirtoon liittyvissä asioissa, tähän tarkoitukseen nimetyin erillisen työryhmän toimesta. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden osalta yhteistyötä tehdään tarvittaessa. Opiskeluhoitoon liittyvää yhteistyötä avataan tarkemmin luvussa kuusi. Perhekeskuksen säännöllisissä verkostotapaamisissa jaetaan tietoa esimerkiksi esiopetussuunnitelman muutoksista ja muista ja esiopetuksen ajankohtaisista asioista. Varhaiskasvatusjohtaja edustaa Sastamalan varhaiskasvatusta lasten ja nuorten perhekeskuksen ohjausryhmässä.

Sastamalassa esiopetusta järjestetään pääosin koulujen tiloissa. Mikäli esiopetuksessa oleva lapsi tarvitsee lisäksi täydentävää varhaiskasvatusta, järjestetään se esiopetuksen yhteydessä. Täydentävän varhaiskasvatuksen osalta noudatetaan Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Esiopetusyksikön johtaja ja koulun rehtori tai johtaja toimivat yhteistyössä esi- ja alkuopetuksen sekä täydentävän varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteistyön muodostamiseksi. Koulujen yhteydessä oleviin yksiköihin laaditaan lukuvuosittain esi- ja alkuopetuksen yhteistyön suunnitelma. Johtajien lisäksi suunnitelman laadintaan osallistuu yksikkökohtaisesti esi- ja alkuopetuksen henkilöstöä. Vuorohoitoa tarvitsevien lasten täydentävä varhaiskasvatus järjestetään pohjoisella alueella Häijään päiväkodissa ja esiopetus koulun yhteydessä. Keskustan alueella vuorohoidossa olevien lasten esiopetus ja täydentävä varhaiskasvatus järjestetään Ojansuun päiväkodilla.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin²⁰ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustilain ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²¹. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatustilain²².

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²³, tasa-arvolaki²⁴, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁵ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁶, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁷, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁸ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁹. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolain³⁰ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³¹.

Suomen perustuslain³² mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

20 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

21 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

22 Varhaiskasvatustilain (540/2018) 12 § (1228/2020)

23 Yhdenvertaisuuslaki

24 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

25 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

26 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

27 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

28 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

29 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

30 Hallintolaki (434/2003)

31 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

32 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³³. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³⁴. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁵. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁶, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁷. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁸ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁹.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden⁴⁰, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴¹. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴² päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakeja⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä

---

33 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

34 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

35 Varhaiskasvatustalake 12 §

36 Perusopetuslaki 27 §

37 Perusopetuslaki 10 §

38 Perusopetuslaki 2 §

39 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

40 Perusopetuslaki 9 §

41 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

42 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

43 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalake 12 §

44 Varhaiskasvatustalake 15 a § (1183/2021)

45 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

46 Perusopetuslaki 3 §

lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoolto ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa esiopetusta järjestetään pääosin lapsen lähiesiopetusyksikössä. Lapsen esiopetuspaikkaa päätettäessä huomioidaan lapsen tuleva koulupolku. Esiopetus on perusopetuslain mukaista velvoittavaa ja maksutonta toimintaa. Huoltajien tehtävänä on huolehtia, että lapsi osallistuu esiopetukseen. Esiopetusta järjestetään neljä tuntia päivässä yksikössä sovitulla aikavälillä, pääsääntöisesti klo 9.00-13.00. Esiopetus noudattaa koulun toiminta-aikaa ja viimeinen esiopetuspäivä on viikon 22 perjantai. Jos lapsen lomatarve kohdentuu perusopetuksen loma-aikojen ulkopuolelle, huoltaja anoo lapselleen lomaa Wilman tai eVakan viestitoiminnon kautta. 1-3 päivän loma-ajalle tehdään vapaamuotoinen loma-anomus ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalle ja yli kolmen päivän loma-ajalle esiopetusyksikön johtajalle. Mikäli lapsen poissaolot herättävät huolta, poissaolojen syytä ei tiedetä, huoltajat eivät ilmoita poissaoloista tai poissaoloista johtuen lapsen oppimisesta ja kehityksestä herää huoli, tulee esiopetusyksikön henkilöstön ottaa asia puheeksi huoltajien kanssa. Mikäli puheeksiotto ei poista huolta, ehdotetaan yksilöllistä opiskeluhoiltopalaveria. Mikäli lapsi tarvitsee koulukuljetusta esiopetuspäivinä, noudatetaan Sastamalan kaupungin koulukuljetusperiaatteita, jotka sivistyslautakunta vahvistaa vuosittain. Koulukuljetusperiaatteet löytyvät Sastamalan kaupungin verkkosivuilta.

47 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

48 Perusopetuslaki 31 §

49 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

50 Perusopetuslaki 35 §

51 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

52 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

Lapsen etu on saada olla osana omaa vertaisryhmäänsä. Lapsen esiopetukseen osallistumisen ja oppimisen tukea suunnitellaan jo ennen uuden lukuvuoden aloittamista. Suunnitteluun osallistuvat varhaiskasvatusyksikön johtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja esiopetusryhmän henkilöstö. Suunnittelussa hyödynnetään ja otetaan huomioon tiedonsiirrossa esiin tulleita asioita, kuten lasten mielenkiinnon kohteet, vahvuudet, tarpeet ja huoltajien odotukset ja toiveet. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen toteuttamisesta kerrotaan tarkemmin luvussa 5.

Huoltajien osallisuus huomioidaan jo esiopetukseen tutustuttaessa. He saavat tietoa esiopetuksesta ja esiopetuksen käytännöistä. Samalla he saavat mahdollisuuden keskustella lapsensa tulevan esiopetusryhmän henkilöstön kanssa. Osallisuus toteutuu myös päivittäisissä keskusteluissa, joissa huoltajat voivat tuoda esille lapsensa esiopetukseen liittyviä asioita tai tarvittaessa vaikuttaa myös laajemmin esiopetuksen arkeen. Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä kuvataan tarkemmin luvussa 3.3.

Esiopetukseen osallistuva lapsi saa maksuttoman lounaan. Ruokapalveluista vastaa Sastamalan Ruoka- ja Puhtauspalvelut Oy (Servi) ja ruokalista on näkyvillä Servin verkkosivuilla. Ruokailutilanteessa huomioidaan lapsen erityisruokavaliot ja niiden selvittämiseksi toimitaan Servin verkkosivuilla olevien ohjeiden mukaisesti. Sastamalan esiopetuksessa noudatetaan näitä ohjeita.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen

53 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵⁴ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat eheän kokonaisuuden. Siirtymävaiheet varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen ovat suunniteltuja ja joustavia. Kotoa esiopetukseen siirtyvien lasten kohdalla tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa esiopetuksen mahdollisimman sujuvan aloittamisen varmistamiseksi.

Ennen esiopetusta, pääsääntöisesti tammi-helmikuussa, lapsen kotiin lähetetään kirje, jossa on tietoa esiopetuksesta ja esiopetukseen ilmoittautumisesta sekä kuljetuksista. Huoltajat ilmoittavat lapsensa esiopetukseen sähköisessä asiakastietojärjestelmässä eVakassa ja hakevat tarvittaessa täydentävää varhaiskasvatusta. Ohjeet löytyvät Sastamalan kaupungin verkkosivuilta.

Varhaiskasvatuksen palvelupäälliköt vastaavat palveluohjauksesta ja ovat tarvittaessa yhteydessä huoltajaan esiopetukseen ilmoittautumiseen liittyen. Keväällä ennen esiopetuksen alkua varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö tekee viranhaltijapäätöksen lapsen esiopetuspaikasta. Päätös on näkyvässä ja huoltajan vahvistettavana eVaka-asiakastietojärjestelmässä. Sastamalan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lapsia koskevat lomakkeet siirtyvät vaiheittain sähköiseen eVaka-asiakastietojärjestelmään.

Ennen esiopetuksen aloittamista esiopetusyksikön johtaja ja henkilöstö suunnittelevat ja järjestävät lapsille ja huoltajille tutustumisen esiopetusyksikköön ja henkilöstöön. Tutustuminen järjestetään kullekin yksikölle sopivalla tavalla ja ajalla. Mikäli lapsella on tuen tarvetta, varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tehdään yhteistyötä jo ennen esiopetuksen aloittamista.

Syksyn aikana jokaisen lapsen huoltajan kanssa käydään esiopetuskeskustelu. Lapsille, jotka osallistuvat esiopetuksen lisäksi täydentävään varhaiskasvatukseen, laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma. Jos lapsella on tarvetta lapsikohtaiseen tukeen, varhaiskasvatuksen opettaja laatii lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsi osallistuu häntä koskeviin keskusteluihin lapselle sopivalla tavalla.

⁵⁴ Perusopetuslaki 35 §

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää taitojaan, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

SASTAMALA

Sastamala

Strategiset periaatteet ja lasten hyvinvointisuunnitelman painopisteet ja tavoitteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteiden lisäksi Sastamalan esiopetusta ja varhaiskasvatusta toteutetaan kaupungin strategisten periaatteiden

55 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

56 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

57 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

58 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

59 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

ja hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman asettamien tavoitteiden mukaisesti. Sastamalan kaupungin strategiset periaatteet ovat rohkea realismi, yhteistyön voima ja osaava uudistuminen.

Sastamalan strategiatalo

Sastamalan esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa strategisilla periaatteilla tarkoitetaan:

Rohkea realismi:

- yksilön rohkeus tunnistaa omat voimavarat ja osaaminen
- ymmärrys jatkuvasta uudistumis- ja muutostarpeesta yksikkö- ja varhaiskasvatuksen toimialan tasolla
- toiminnan kehittäminen jo olemassa olevilla resursseilla

Yhteistyön voima:

- vuorovaikutuksen ja tiimityön tärkeys
- eri yksiköiden ja johtajien välinen yhteistyö
- moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Osaava uudistuminen:

- arviointiin, tarpeeseen, tietoon, määräyksiin pohjautuva suunnitelmallinen uudistuminen
- toteutetaan henkilöstön yhteisillä koulutuksilla ja osallistamisella
- huomioidaan muutos- ja tiedolla johtamisen tärkeys

Sastamalan kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa sovittuja lasten ja nuorten toiminnalle asetettuja painopisteitä ja tavoitteita sitoudutaan toteuttamaan koko kaupungin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA

"Hyvinvointi tehdään yhdessä, lapset ja perheet mielessä, ketään ei yksin jätetä, koko systeemi käsikädessä."

Osallisuus

Osallisuus syntyy siitä, että kaikilla on sama mahdollisuus. Osallisuus antaa voimaa vaikuttaa omaan arkeen, kouluun ja kotikaupunkiin.

Lapsi ja nuori voi hyvin varhaiskasvatuksessa, koulussa ja oppilaitoksessa Turvallinen ja hyvinvointia tukeva kasvu- ja oppimisarkki luo turvallisen kasvupolun.

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus hyvään arkeen

Hyvä arki luo mahdollisuuksia kasvaa ja olla oma itsensä. Hyvään arkeen kuuluvat mm. turvallinen lähipiiri, terveelliset elintavat ja viihtyisä asuinympäristö.

Kuva: Sastamalan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma 2026-2035

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus korostuvat lasten osallisuudessa, vuorovaikutus- ja ohjaustilanteissa sekä huoltajien ja organisaation muiden toimijoiden kohtaamisissa, materiaalivalinnoissa ja seksuaalisuuteen ja/tai sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemisessä ja poistamisessa. Jokaisessa Sastamalan esiopetus- ja varhaiskasvatyksikössä tulee pohtia yksikkö- ja ryhmäkohtaisesti, miten lasten erilaiset ominaisuudet kuten sukupuoli, etninen tausta tai kieli vaikuttavat lasten osallisuuteen esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Henkilöstö huomioi huoltajien näkemykset ja tekee yhteistyötä huoltajien kanssa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Perustetekstin luvussa 3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet, avataan toimintatapoja osallisuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamisessa.

Käsitteitä:

Tasa-arvolla tarkoitetaan sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tasa-arvolain tarkoitus on estää sukupuoleen kohdistuvaa syrjintää (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö). Jokaisella ihmisellä tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet muun muassa osallisuuteen ja koulutukseen, sukupuolesta riippumatta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön mukaan varhaiskasvatuksen rooli korostuu sukupuolen ilmaisun ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyssä.

Yhdenvertaisuus käsittää laajemmin ihmisten välisiä eroavaisuuksia. Yhdenvertaisuuslain määrittelemiin syrjinnän perusteisiin kuuluu seksuaalinen suuntautuminen, mielipide, terveydentila, vammaisuus, kieli, kansalaisuus, uskonto, alkuperä, ikä, perhesuhteet, ammattiyhdistystoiminta, poliittinen toiminta ja muu henkilöön liittyvä syy (OPH).

Syrjinnällä tarkoitetaan jonkin henkilön erilaista kohtaamista tilanteessa, jossa toisia on kohdeltu eri tavoin. Uhkailu, häirintä, vihapuhe, nimittely ja huono kohtelu ovat esimerkkejä syrjivästä käyttäytymisestä (THL). Syrjintä vaikuttaa vahvasti syrjityn hyvinvointiin ja itsetuntoon (THL).

Kestävä kehitys

Kestävän elämäntavan periaatteiden toteuttamisessa hyödynnetään Sastamalan varhaiskasvatuksen kestävä kehitys - suunnitelmaa, joka löytyy varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteisestä Teams-työtilasta. Suunnitelma on linjassa esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmien perusteiden arvopohjan ja kaupungin strategisten valintojen kanssa. Sastamalan varhaiskasvatuksessa painotetaan ympäristökasvatusta

ja suhtautumista luontoon. Kestävän kehityksen toteutumista arvioidaan ja kehitetään yksikkökohtaisesti.

Esiopetusyksiköissä keskustellaan kaupungin strategiasta, arvoista, inklusiosta, tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta ja kestävästä kehityksestä sekä sovitaan, miten niitä toteutetaan käytännössä. Esiopetusyksikön johtaja kirjaa yhdessä sovitut konkreettiset kehittämistoimenpiteet ja toimintatavat lukuvuosisuunnitelmaan lukuvuoden alkaessa ja niiden toteutumista arvioidaan vähintään kerran vuodessa.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan esiopetuksessa painotetaan leikkiä lapsen oppimisen ja osallisuuden vahvistamisen menetelmänä. Leikki ja leikkisyys ovat lapselle ominaisia tapoja toimia ja ne vahvistavat lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Leikin avulla lapsiryhmässä luodaan kaverisuhteita ja yhteisöllisyyttä, jolloin kokemus osallisuudesta vahvistuu. Esiopetuksessa osallistetaan lapsia erilaisin menetelmin esimerkiksi yhteisten leikkien ja ryhmän sääntöjen suunnittelussa.

Henkilöstön tehtävä on suunnitella, arvioida ja kehittää leikkiä ja leikkiympäristöä pedagogisesta näkökulmasta. Leikkiä hyödynnetään esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelussa ja oppimisessa niin vapaan leikin tilanteissa kuin suunnitelluissa pedagogisissa tuokioissa. Esiopetuksen henkilöstö luo leikkiä kunnioittavan ja leikkiin innostavan ilmapiirin ja toimintaympäristön. Henkilöstön tehtävänä on myös olla läsnä sekä aktiivisesti osallistumalla lasten leikkeihin että passiivisemmin ohjaten ja havainnoiden leikkiä. Aikuisen läsnäolo tukee lasten oppimista ja ehkäisee lasten välisiä ristiriitatilanteita. Leikin merkityksellisyyttä oppimisen ja osallisuuden menetelmänä korostetaan myös huoltajien kanssa käydyissä keskusteluissa.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen⁶⁰ periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteinä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

60 Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä ja liikunnallisen elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, liikkumisen ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikkumisen ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

2.5.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä

vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin ⁶¹kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

SASTAMALA

Sastamala

Laaja-alaisen osaamisen kehittäminen huomioidaan esiopetuksen kaikessa toiminnassa. Henkilöstön tehtävänä on tukea ja edistää lasten kasvua ja kokonaisvaltaista hyvinvointia yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Esiopetuksessa tiedostetaan, että hyvinvoiva lapsi on oppivainen lapsi ja arvostavalla ja kannustavalla vuorovaikutuksella vahvistetaan lasten luottamusta omaan oppimiseensa ja osaamiseensa. Esiopetusta toteutetaan aina arvoperustan ja inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, myös turvallisuuden osa-alueet huomioiden. Nämä toimivat pohjana esiopetuksen toimintakulttuurille ja niitä käsitellään tarkemmin luvussa 3.

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrättyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

61 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinna
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusiivisen periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen

etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittämiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan

yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁶² on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶³. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan

62 Perusopetuslaki 2 §

63 Perusopetuslaki 31 §

yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan kaupungin esiopetusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti. Inklusion tavoitteena on, että jokainen lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Inklusiivisuus näkyy toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, kehittämisessä ja arvioinnissa. Toiminta tulee suunnitella siten, että jokainen lapsi saa kehittyä omaan tahtiinsa ja omien edellytystensä mukaisesti. Osallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki toteutetaan pääsääntäisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä joustavin järjestelyin.

Lapsen osallisuutta tuetaan monin eri tavoin esiopetusvuoden aikana. Sastamalassa esiopetusikäiset lapset pääsevät vaikuttamaan ikätasoisesti itseään koskeviin asioihin mm. lasten kokouksissa sekä yhteissuunnittelussa. Erilaisten tempausten kuten toiveruokapäivien ja unelmien liikuntapäivien suunnittelussa lapset saavat tuoda esille ajatuksiaan ja toiveitaan. Esiopetuksen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan lasten tämänhetkiset mielenkiinnonkohteet.

Sastamalan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintakulttuurin ja laadun kehittämisestä vastaa varhaiskasvatusjohtaja yhdessä varhaiskasvatuksen palvelupäälliköiden sekä varhaiskasvatusyksiköiden johtajien, tarvittaessa apulaisjohtajien kanssa. Heistä koostuva johtoryhmä kokoontuu yhteisiin tapaamisiin noin kolmen viikon välein ja niihin kutsutaan tarvittaessa vierailevia asiantuntijoita. Tapaamiset toimivat ajankohtaisista asioista tiedottamisen, yhteisen keskustelun ja pedagogisen kehittämisen foorumina. Lisäksi laajennettu johtoryhmä, johon kuuluvat myös apulaisjohtajat ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajat, kokoontuvat noin kolme kertaa vuodessa yhteisessä kehittämispäivässä.

Yksikkötasolla varhaiskasvatustyksiköiden johtajat yhdessä apulaisjohtajiensa kanssa vastaavat omien yksiköidensä henkilöstö- ja pedagogisesta johtamisesta sekä toimintakulttuurin kehittamisestä. Työyhteisön jokaisella jäsenellä on vastuu laadukkaasti pedagogiikan toteuttamisesta päivittäin. Suunnitelmallinen yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tukee osaltaan esiopetusyksikön ja -ryhmän toimintaa.

Toimintavuoden alkaessa Sastamalan esiopetusyksiköissä laaditaan esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma, jota arvioidaan säännöllisesti kuluvan esiopetusvuoden aikana. Lukuvuosisuunnitelman yleinen osa sisältää:

- Tietoja esiopetusyksiköstä
- Toimintaperiaatteet
- Yhteistyön käytänteet
- Turvallisuusasiat
- Oppimisen edellytyksiin ja esiopetuksen osallistumisen tukeen liittyvät opetusjärjestelyt
- Ryhmän toiminnassa huomioitavat tavoitteet
- Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet
- Esiopetusryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelu- ja arviointityökalu

Esiopetusryhmän lasten huoltajilla on mahdollisuus tutustua lukuvuosisuunnitelman yleiseen osaan niin halutessaan. Yleisen osan lisäksi lukuvuosisuunnitelma sisältää seuraavat salassa pidettävät liitteet:

- Tiimisopimus
- Huoltajien kanssa käydyt keskustelut
- Pedagogisten tiimien muistiopohja

Toiminnan kehittämiseksi ja laadun varmistamiseksi järjestetään yksiköiden suunnittelu- ja kehittämispäiviä kahdesti toimintavuoden aikana. Kehittämispäivien teema ja sisältö valitaan ajankohtaisten aiheiden perusteella. Koko kaupungin esiopetuksen yhteinen aloitusinfo järjestetään tarvittaessa ennen lukuvuoden alkua elokuussa. Lisäksi järjestetään yksikkökohtaisia palaverieja, joissa käsitellään tiedottamisen lisäksi myös yhteisiä pedagogisia aiheita. Koulun kanssa järjestetään yhteistyöpalaverieja sujuvan oppimisen polun turvaamiseksi sekä yhteistyön kehittämiseksi.

Viikoittaisissa tiimipalavereissa arvioidaan ja kehitetään toimintaa yhdessä tiimin jäsenten kanssa. Lukuvuosisuunnitelma toimii yhtenä suunnittelun työkaluna. Tiimipalavereiden suunnittelu ja valmistelu on varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla.

Koulutuspäiviä järjestetään 1-2 kertaa lukuvuodessa koko varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstölle. Koko henkilöstöä koskevat koulutukset järjestetään pääsääntöisesti lauantaisin. Sen lisäksi osaamisen jakamisen ja yhteisen keskustelun tueksi järjestetään kehittämissuorumeja joko kohdennetusti osalle henkilöstöä tai koko henkilöstölle. Varhaiskasvatustyksikön johtaja suunnittelee muita mahdollisia koulutuksia yhdessä esiopetushenkilöstön kanssa ryhmän tarpeiden mukaan.

Sastamalan esiopetuksen toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään esiopetuksen opetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Lisäksi varhaiskasvatuksen vastuualueelle kaupungin strategiasta ja arvopohjasta johdetaan vuosittain toiminnalliset tavoitteet. Sastamalassa hyödynnetään myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) laatuindikaattoreita, kuten Valssi-laadunarviointijärjestelmää.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶⁴ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa esiopetusta järjestetään pääsääntöisesti koulujen yhteydessä, poikkeuksena Ojansuun vuoropäiväkodin yhteydessä toimiva esiopetusyksikkö. Oppimisympäristöjä muokataan sekä hankintoja (mm. lelut, pelit ja kirjat) suunnitellaan yhdessä lasten kanssa, lasten mielenkiinnonkohteet ja moninaisuuden huomioiden. Koulun tiloissa esimerkiksi liikuntasali ja erilaiset luokkatilat sekä vuoropäiväkodin yhteiset tilat tarjoavat mahdollisuuksia monipuoliseen toimintaan ja oppimiseen.

Sastamala tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia lähiympäristön käyttämiseen oppimisympäristönä. Esiopetusryhmät voivat hyödyntää toiminnassaan mm. lähiympäristön metsiä ja puistoja, erilaisia palveluja, kirjastoja, näyttelyitä ja liikuntapaikkoja. Lähiympäristön hyödyntäminen tukee oppimiskokonaisuuksien toteutumista. Paikallisina retkikohteina toimivat myös suomalaisen kirjan museo Pukstaavi sekä Ritajärven luonnonsuojelualue.

Digitaalisuus on osa esiopetuksen pedagogista toimintaa ja oppimisympäristöä. Teknologian avulla rikastetaan fyysistä oppimisympäristöä. Esiopetuksessa käytettävät välineet, sovellukset ja digitaaliset oppimisympäristöt on valittu pedagogisin perustein ja niitä käytetään monipuolisesti esiopetuksen arjessa mm. tiedonhaun, oppimisen sekä dokumentoinnin tukena. Niiden avulla mahdollistuvat myös erilaiset virtuaalivierailut eri kohteissa. Jokaisessa esiopetusyksikössä on käytössä älytaulu ja tabletteja.

Oppimisympäristöjen toimivuutta arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti muun muassa tiimipalaverissa ja pedagogisten tiimien kokoontumisissa. Arvioinnissa hyödynnetään lasten havainnoinnista saatua tietoa, pedagogisessa dokumentoinnissa sekä lasten

64 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

esiopetuskeskusteluissa esiin nousseita tarpeita, sekä lasten vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita. Arviointi- ja kehittämistyössä kiinnitetään huomiota psyykkiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen oppimisympäristöön. Käytössä oleva fyysinen tila ei ole pedagogiikan määrittämisen lähtökohta, vaan osa oppimisen ja opetuksen tueksi rakentuvaa oppimisympäristöä. Henkilöstön toimintatavat ja sensitiivinen vuorovaikutus luovat perustan yhdenvertaiselle, turvalliselle ja oppimista edistävälle esiopetustoiminnalle.

Sastamalassa esiopetuksessa vahvistetaan lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja. Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta sekä pedagogisesta turvallisuudesta. Turvallisuutta ja hyvinvointia toteutetaan esiopetuksen opetus- ja kasvatustilanteissa. Tavoitteena on lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta tukevan osaamisen ja valmiuksien kehittäminen.

Fyysinen turvallisuus

Kokonaisvaltaisen turvallisuuden edellytykset luodaan turvallisella fyysisellä kasvu- ja oppimisympäristöllä. Siihen kuuluu tarkoituksenmukainen, turvallinen ja terveellinen ympäristö kokonaisuudessaan: rakennukset, rakenteellinen turvallisuus ja niiden tekniset järjestelmät sekä välitön lähiympäristö ulkoilupihoihineen, liikennealueineen, liikunta-alueineen ja lähimetsineen. Opetushallituksen sivustolta löytyy materiaalia fyysisen turvallisuuden eri osa-alueista sekä työkaluja turvallisuuden arviointiin. Jokaisessa esiopetusyksikössä tulee olla ajantasainen turvallisuussuunnitelma, joko yksikön oma tai koulun kanssa yhteinen. Suunnitelman laadinnasta vastaa varhaiskasvatusyksikön - tai koulun johtaja. Henkilöstön tulee olla tietoisia poistumisteistä ja sovitusta toimintamalleista mahdollisissa vaaratilanteissa. Esiopetussuunnitelman luvussa 6 paikallisessa tarkennuksessa on Sastamalan kaupungin suunnitelma kriisi,- uhka- ja vaaratilanteiden varalle. Henkilöstö huolehtii, että leikkiympäristöt ja leikkivälineet ovat monipuolisia, turvallisia ja mielikuvitusta rikastuttavia. Henkilöstö pitää omalta osaltaan huolta yhteisten tilojen siisteydestä ja viihtyisyydestä sekä ohjaa ja opettaa myös lapsia tekemään samoin. Ryhmän työntekijät toimivat esimerkkinä lapsille terveellisiin elämäntapoihin ja kestäväan kehitykseen liittyvissä asioissa. Liikkumiseen ja ruokakasvatukseen liittyvää materiaalia löytyy yhteisestä Teams-työtilasta ja lukuvuosisuunnitelman pedagogisen toiminnan suunnittelu- ja arviointityökalusta. Lisäksi fyysisen turvallisuuden suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään Sastamalan varhaiskasvatuksen liikkumisen vuosikelloa, kestäväan kehityksen suunnitelmaa, hygieniaohteistusta sekä Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa yhteisesti laadittua lääkkeenantosuunnitelmaa.

Sosiaalinen turvallisuus

Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluvat osallisuuteen, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät asiat. Jokaiselle ihmisellä on perustarve kuulua joukkoon ja olla osa yhteisöä ja vertaisryhmää. Sosiaalisesti turvallinen ja salliva oppimisympäristö mahdollistaa lasten jatkuvan vuorovaikutustaitojen kehityksen sekä sen, että lapsi kokee voivansa tehdä vuorovaikutusaloitteita ja toimia osallisena ryhmässä. Henkilöstön tehtävä on kerätä erilaisin menetelmin tietoa lasten kiinnostuksen kohteista, vahvuuksista ja tarpeista. Esimerkiksi leikkiä havainnoimalla aikuinen saa lapsista monipuolisesti tietoa, jota hyödynnetään lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Päivittäisten ruokailutilanteiden tulee olla myönteisiä vuorovaikutustilanteita, joissa henkilöstö ohjaa lapsia ruokailemalla yhdessä lasten kanssa. Ryhmän sosiaalisen verkoston tunnistamisessa voidaan käyttää apuna sosiogrammia. Sosiaalista turvallisuutta suunnitellaan ja toteutetaan inklusiivisuuden periaatteita noudattaen sekä lasten osaamisen ja oppimisen tavoitteet huomioiden. Lasten kanssa keskustellaan yhteisesti sovitusta toimintatavoista ja kirjataan, tarvittaessa kuvitetaan ryhmässä sovitut yhteiset säännöt. Säännöt kirjataan myönteisin sanamuodoin. Henkilöstö sopii ja kirjaa lukuvuosisuunnitelmaan ryhmän osallisuutta tukevat havainnot ja huomioiden sekä suunnitelman osallisuutta tukevista toimintatavoista.

Psyykinen turvallisuus

Psyykkiseen kasvu- ja oppimisympäristöön voidaan ajatella kuuluvan turvallisuuden tai turvattomuuden tunteisiin sekä kognitioihin liittyvät asiat. Lapsella on oikeus kasvaa psyykkisesti turvallisessa ympäristössä, joka mahdollistaa lapsen kielteistenkin tunteiden ilmaisun sekä mahdollisuuden saada luotettavalta ja turvalliselta aikuiselta apua. Jokainen lapsi on

ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. On tärkeää, että aikuinen on vuorovaikutustilanteissa aidosti läsnä ja kiinnostunut lapsesta sekä hänen tekemistään asioista. Luottamuksellinen ilmapiiri kannustaa lasta kertomaan esimerkiksi kohtaamastaan häirinnästä tai kiusaamisesta luotettavalle aikuiselle. Lapselle kiusaaminen on subjektiivinen kokemus, johon aikuisen on aina reagoitava tilanteen vaatimalla tavalla. Sastamalan varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisy- suunnitelma on liitetty tämän asiakirjan luvun 6 alle paikallisesti sovittaviin tarkennuksiin. Sitä hyödynnetään kiusaamisen puuttumiseen ja ehkäisyyn liittyvien yhteisten toimintatapojen sopimisessa. Lasten psyykkistä turvallisuutta voidaan edistää vahvistamalla tunnetaitoja ja itsetuntoa. Kaveritaitoja tuetaan mahdollistamalla erilaisia sosiaalisia tilanteita leikin ja oppimisen kautta. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettelu tapahtuu niin arjen tilanteissa kuin suunnitellusti erilaisia tunnetaitomateriaaleja hyödyntäen. Hyvinvoiva lapsiryhmä tarvitsee ympärilleen hyvinvoivia aikuisia. Jokainen työntekijä huolehtii omalta osaltaan tiimin ja yksikön, myös omasta työhyvinvoinnista. Tiimisopimukseen kirjataan työyhteisön jäsenten yhteisesti sovitut pelisäännöt ja työhyvinvointia edistävät suunnitelmat, mutta myös puuttumisen tavat.

Pedagoginen turvallisuus

Pedagoginen turvallisuus muodostuu turvallisesta kasvu- ja oppimisympäristöstä, siinä toimivista lapsista ja aikuisista sekä heidän välisistä verkostoista ja toiminnasta. Lisäksi turvallisuuteen liittyvä tutkimus, turvallisuuskasvatus sekä turvallisuuskulttuurin rakentumista tukevat asiakirjat, esimerkiksi opetussuunnitelmat, sisältyvät pedagogiseen turvallisuuteen. Esiopetuksessa turvallisuuskasvatus on erityisesti arjessa tapahtuvaa pedagogiikkaa. Turvallisuuteen liittyviä teemoja käsitellään lapsen arkiympäristössä, päivittäin toistuvissa tilanteissa kuten ruokailun, pukemisen ja riisumisen, ulkoilun, levon ja leikin yhteydessä sekä lisäksi erilaisissa oppimisympäristöissä kuten liikenteessä. Tavoitteena on, että lapsi oppii tunnistamaan vaaranpaikkoja, pyytämään apua, arvioimaan riskejä sekä tekemään turvallisia valintoja. Esiopetuksessa harjoitellaan myös terveyteen sekä keho- ja turvallisuuskasvatukseen liittyviä asioita suunnitelluissa opetustilanteissa. Lasten kanssa harjoitellaan säännöllisesti nopeaa poistumista sisätiloista ulos ja ulkoa sisälle. Yhteistyötahona toimii mm. Pirkanmaan pelastuslaitos, joka tarjoaa Tulikettu-opetustuokioita. Esiopetusympäristön ulkopuolelle tapahtuville retkille laaditaan erillinen retkisuunnitelman. Lapsia ohjataan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä sekä käyttämään teknologisia laitteita ja välineitä turvallisesti. Esiopetuksen pedagogisen toiminnan rakenteellisena tukena toimivat ohjaavien asiakirjojen lisäksi Sastamalan esiopetuksen vuosikello, lukuvuosisuunnitelma liitteineen ja suojaamis- ja rajaamistoimenpiteiden ohjeistus.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoiton käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä

lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätöitä. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶⁵ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁶. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

65 Perusopetuslaki 47 a §

66 Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa varhaiskasvatusryhmät tekevät yhteistyötä mahdollisuuksien mukaan esiopetusyksikön kanssa viimeistään keväällä ennen esiopetuksen alkua. Yhteistyön suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaavat esiopetusyksikön henkilöstö ja varhaiskasvatusyksikön henkilöstö. Yhteistyö voi pitää sisällään mm:

- Yhteistä toimintaa esimerkiksi esiopetusyksikön kanssa ulkoilua tai retkeilyä.
- Muu vierailu esiopetusyksikköön, mikäli se on mahdollista toteuttaa kävellen.
- Mikäli esiopetusyksikkö on kaukana eikä ole mahdollista mennä yksikköön, voidaan hyödyntää etäyhteyksiä.

Ennen esiopetuksen aloitusta lapset ja huoltajat tutustuvat tulevaan esiopetusyksikköön, sen tiloihin, henkilöstöön ja käytänteisiin. Tutustumisen ajankohdasta tiedotetaan hyvissä ajoin ennen tutustumispäivää. Varhaiskasvatusyksikön johtaja tai esiopetusryhmän opettaja lähettää eVaka-asiakastietojärjestelmässä huoltajille lapsen perustietolomakkeen täytettäväksi. Tervetuloa esiopetukseen-tiedotteeseen lapsi ja huoltaja saavat elokuussa.

Säännöllinen yhteydenpito huoltajien kanssa on tärkeää. Keskustelua ja havaintoja lapsen päivästä, hyvinvoinnista, kehityksestä ja oppimisesta käydään päivittäisissä kohtaamisissa huoltajan kanssa. Kuljetuksessa olevien lasten osalta tulee erityisesti kiinnittää huomiota huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön ja viestintään. Päivittäisten keskustelujen lisäksi pääasiallisina tiedottamiskanavina käytetään sähköisiä viestimiä esim. Wilmaa ja eVakaa. Lapsi tulee saattaa esiopetukseen ja lapsen hakee huoltaja tai muu hänen ilmoittamansa hakija. Yksikön henkilöstö huolehtii kuljetuksessa olevan lapsen vastaanottamisesta aamuisin sekä saattamisesta kuljetukseen esiopetuksen päätteeksi. Lasten kuvien ja tuotosten julkaisemiseen tulee aina olla kirjallinen lupa huoltajilta. Tämän lisäksi lupa kysytään myös lapselta, jolloin hän saa tuoda omaa näkemystään esille. Varhaiskasvatuksen opettaja laatii kuukausittain toimitettavan kuukausikirjeen, jossa perheitä tiedotetaan esiopetuksen toiminnasta. Tulkkipalveluita käytetään tarpeen mukaan esimerkiksi lapsen esiopetuskeskusteluissa.

Esiopetusvuoden aikana järjestetään erilaisia tapahtumia tai yhteistyötilaisuuksia, joihin huoltajat kutsutaan. Sastamalan varhaiskasvatuksella on oma Instagram tili, johon esiopetusryhmät voivat lähettää materiaalia esimerkiksi tapahtumista, juhlista, arjesta ja toiminnasta. Kuvien lisäksi päivityksissä avataan varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman sisältöjä ja tavoitteita.

Esiopetuksen syyslukukauden aikana huoltajien kanssa käydään lapsen esiopetuskeskustelu. Huoltajat täyttävät eVakassa "Kotona mietittäväksi ennen esiopetuskeskustelua" - lomakkeen, jonka avulla huoltajien ja lapsen näkökulma saadaan huomioituksi keskustelussa. Keskustelussa käydään läpi lapsen vahvuuksia, tarpeita ja mielenkiinnon kohteita. Lukuvuoden kevätpuolella arvioidaan lukuvuosisuunnitelmaan kirjattujen toiminnan tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista kokonaisuudessaan, mutta arviointityötä tehdään jatkuvan arvioinnin periaatteella läpi toimintakauden. Lapsella on mahdollisuus osallistua keskusteluihin soveltuvin osin.

Huoltajilta kysytään säännöllisesti palautetta asiakastytyväisyyskyselyllä, jossa on mahdollista antaa palautetta ja kehittämisehdotuksia esiopetuksesta. Yksiköt voivat lisäksi kerätä asiakaspalautetta sopimillaan tavoilla oman esiopetusyksikön osalta.

Esiopetusvuoden aikana koulujen yhteydessä olevat esiopetusyksiköt tekevät yhteistyötä alkuopetuksen kanssa. Jokainen lapsi kutsutaan ennen koulun alkua tutustumaan tulevaan kouluunsa. Huoltaja saa ohjeet koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaan ilmoittautumisesta huhtikuussa.

Tiedonsiirto varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Varhaiskasvatuksessa järjestetään keväällä jokaiselle esiopetukseen siirtyvälle lapselle keskustelu, johon kutsutaan mukaan lapsen huoltajat. Palaveriin voidaan kutsua myös lapsen kanssa työskenteleviä asiantuntijoita, kuten esimerkiksi puhe- tai toimintaterapeutti. Mikäli lapsi on saanut varhaiskasvatuksessa tehostettua tai erityistä tukea, keskusteluun kutsutaan lapsen tulevan esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Keskustelussa arvioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden toteutumista ja täytetään Tiedonsiirto esiopetukseen –lomake, joka toimitetaan lapsen tulevaan esiopetusyksikköön. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lomakkeen täyttämistä ja lähettävän varhaiskasvatussyksikön johtaja lomakkeen toimittamisesta lapsen tulevaan esiopetusyksikköön.

Tiedonsiirto esiopetuksesta kouluun

Esiopetuksessa järjestetään keväällä jokaiselle kouluun siirtyvälle lapselle keskustelu, johon kutsutaan mukaan lapsen huoltajat. Palaveriin voidaan kutsua myös lapsen kanssa työskenteleviä asiantuntijoita, kuten esimerkiksi puhe- tai toimintaterapeutti. Keskustelussa arvioidaan lapsen esiopetusvuotta ja täytetään Tiedonsiirto perusopetukseen –lomake, joka toimitetaan lapsen tulevaan kouluun. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lomakkeen täyttämistä ja varhaiskasvatussyksikön johtaja lomakkeen toimittamisesta lapsen tulevaan kouluun. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, keskusteluun kutsutaan lapsen tulevan koulun laaja-alainen erityisopettaja sekä mahdollisesti tuleva luokanopettaja. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma siirretään lapsen tulevaan kouluun.

S2-lasten tiedonsiirto

Suomi toisena kielenä-lapsille täytetään varhaiskasvatuksessa kielitaidon kartoituslomaketta, joka siirtyy lapsen mukana esiopetukseen ja myöhemmin perusopetukseen. Ennen perusopetukseen siirtymistä täytetään myös S2-lapsen tiedonsiirtolomake yhteistyössä huoltajien kanssa. Lomake siirtyy lapsen muiden asiakirjojen mukana perusopetukseen.

Tiedonsiirto esiopetusyksiköstä toiseen

Lapsen siirtyessä esiopetukseen toiseen yksikköön Sastamalan kaupungin sisällä, lähettävä yksikkö huolehtii tiedonsiirrosta ja siirtää tarvittavat asiakirjat tulevaan yksikköön. Tarvittaessa pidetään tiedonsiirtopalaveri, jonka järjestämisestä huolehtii lähettävä yksikkö. Lapsen siirtyessä esiopetukseen toiseen kuntaan, huoltajat toimittavat tarvittavat asiakirjat lapsen tulevaan esiopetusyksikköön. Tarvittaessa pidetään tiedonsiirtopalaveri, jonka järjestämisestä huolehtii lähettävä yksikkö.

Yhteistyön arvioinnin käytännöt

Esi- ja perusopetuksen yhteistyötä arvioidaan ja kehitetään yhteisesti sovittujen toimintatapojen mukaan. Esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyötä ohjaa vuosikello ja yhteinen ohjeistus, joita tarkastellaan vuosittain. Yhteistyön tavoitteet, toteutuminen ja arviointi kirjataan yhdessä koulun kanssa laadittavaan suunnitelmaan. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön toteutumista arvioidaan säännöllisesti myös esi- ja perusopetuksen yhteisissä kokoontumisissa, joihin osallistuu sekä esiopetusyksiköiden että koulujen edustajat. Palaverin koollekutsumisesta vastaa perusopetuksen opetuspäällikkö ja siihen osallistuu myös varhaiskasvatusjohtaja sekä varhaiskasvatuksen palvelupäälliköt.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- *toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut*
- *toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt*
- *esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa*
- *yhteistyön arvioinnin käytännöt.*

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan esiopetuksessa toteutetaan varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa lasten oppimisen mahdollisuuksista ja hyvinvoinnista pidetään huolta koko päivän ajan. Leikki sekä toiminnalliset työtavat ovat olennainen osa opetusta. Lapsia ohjataan

kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja. Monipuolisten työtapojen avulla luodaan lapsille mahdollisuus löytää itselleen parhaiten sopiva tapa oppia. Erilaiset työtavat tuovat vaihtelua lasten esiopetuspäiviin. Esimerkiksi riehakkaan leikin jälkeen lapset tarvitsevat mahdollisuuksia rauhoittumiseen tai rauhalliseen työskentelyyn.

Erilaisia työtapoja esiopetuksessa ovat mm.:

- Projektityöskentely
- Pedagoginen dokumentointi
- Pienryhmätoiminta, parityöskentely, itsenäinen toiminta
- Leikki, toiminnallisuus, itse kokeminen, liikunta

Leikki eri muodoissaan on keskeinen työtapo Sastamalan esiopetuksessa. Mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittelemisen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille. Oppimisympäristöissä tulee mahdollistaa riittävästi tilaa leikin kehittymiselle lasten kiinnostuksen kohteet huomioiden. Leikin yhteydessä opetellaan uusia taitoja, harjoitellaan tunteiden säätelyä ja hallintaa, ryhmässä toimimista ja ristiriitatilanteiden ratkaisemista.

Henkilöstö havainnoi leikkiä, on tarvittaessa mukana lasten leikeissä tai ohjaa leikkiä ulkopuolelta mahdollistaen leikin rikasta toteutumista. Leikin kautta opitaan esiopetuksessa monipuolisia taitoja, esimerkiksi matemaattisia, kielellisiä ja sosiaalisia taitoja. Henkilöstö huolehtii leikin edellytyksistä, osallistuu, ohjaa sekä rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. Kaikille lapsille mahdollistetaan osallisuus yhteisissä leikeissä. Lasten leikkitaitoja tuetaan ja lapsia kannustetaan tekemään leikeissä aloitteita ja ottamaan muut huomioon. Lapsille mahdollistetaan omaehtoinen leikki sekä yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit. Leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa voidaan luontevasti yhdistää erilaisia työtapoja esim. draamaa, liikuntaleikkejä sekä leikkilistä lukemista ja kirjoittamista. Leikin aiheet voivat vaihdella lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan vakavista teemoista hassutteluun ja ajankohtaisiin aiheisiin.

Esiopetusyksiköissä on käytettävissä monipuolisesti erilaisia teknologisia materiaaleja ja välineitä oppimisen tueksi, esim. älytaulu, dokumenttikamera, ohjelmointirobotteja sekä tabletteja, joissa on oppimista tukevia sovelluksia. Esiopetusyksiköt voivat itse päättää, käyttävätkö esiopetuskirjaa tai muuta soveltuvaa materiaalia.

Sastamalassa monipuolisten työtapojen lisäksi painotetaan toiminnallista oppimista. Toiminnallisessa oppimisessa lapsi on aktiivinen toimija, jolloin tekemisen tärkeys ja fyysinen aktiivisuus korostuvat oppimisprosessissa.

Lapset osallistuvat toiminnan, työtapojen ja tilojen suunnitteluun. Osallistuminen mahdollistuu esim. lasten kokouksissa, päivittäisissä keskusteluissa arjen tilanteissa, äänestyksissä ja pienryhmäsuunnittelussa. Joissakin yksiköissä toimii esiopetuksessa oma oppilaskunta.

Henkilöstö arvioi omaa toimintaansa säännöllisesti osana esiopetuksen suunnittelua. Henkilöstöltä vaaditaan herkkyyttä tunnistaa pedagogisia mahdollisuuksia erilaisissa tilanteissa sekä mukauttaa toimintaa lasten aloitteiden ja tunnetilojen mukaisesti. Tämä vaatii sensitiivistä läsnäoloa sekä lasten tuntemista. Henkilöstön tehtävänä on arvioida ja tarvittaessa uudistaa säännöllisesti omia työtapojaan ryhmän tarpeita vastaavaksi. Arviointi- ja kehittämistyötä tehdään säännöllisesti ryhmän tiimipalaverissa ja pedagogisissa tiimeissä.

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁷ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

⁶⁷ Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

Esiopetuksen tehtävänä⁶⁸ on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana⁶⁹. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁷⁰ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁷¹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷².

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷³. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

---

68 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

69 Perusopetuslaki 22 §

70 Perusopetusasetus 10 §

71 Perusopetuslaki 22 §

72 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

73 Perusopetuslaki 22 §

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan esiopetuksessa arviointia toteutetaan jatkuvasti arkipäivän toiminnoissa lapsia havainnoimalla ja havaintoja säännöllisesti dokumentoimalla. Havaintoja hyödynnetään lukuvuosisuunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa. Arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus. Arviointiin osallistuvat opettajien lisäksi muu henkilöstö, lapset ja huoltajat. Arvioinnissa huomioidaan myös huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta ja hyödynnetään sitä työtapojen kehittämisessä.

Arviointia tapahtuu ryhmän omissa tiimipalavereissa sekä pedagogisissa tiimeissä, johon osallistuvat myös esiopetusyksikön johtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Pedagogisissa tiimeissä tapahtuva arviointi kirjataan ryhmän lukuvuosisuunnitelmaan. Lasten ja huoltajien näkemyksiä ja toiveita esiopetukseen liittyen saadaan selville lapsen esiopetuskeskustelussa sekä päivittäisissä kohtaamisissa. Lasten toiveita saadaan selville myös arjessa, mm. havainnoimalla lapsiryhmää sekä tarvittaessa erilaisin kyselyin. Lasten ja huoltajien näkemykset ja toiveet kootaan esiopetusryhmän lukuvuosisuunnitelmaan.

Kaikkien lasten ja huoltajien kanssa käydään esiopetusvuoden syksyllä esiopetuskeskustelu. Keskustelussa selvitetään lapsen mielenkiinnonkohteet, vahvuudet ja tarpeet, sekä huoltajien ajatuksia ja toiveita esiopetukseen liittyen. Esiopetusvuoden keväällä käydään lapsen ja huoltajien kanssa yhteinen arviointikeskustelu, jonka pohjalta täytetään tiedonsiirto perusopetukseen-lomake.

Sastamalan esiopetuksessa yhteisesti käytössä olevia arviointimenetelmiä ovat Esiopetuksen kielellisten taitojen kartoitus ja Lukimat-matemaattisten taitojen arviointi. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa kielellisten taitojen kartoituksen tekemisestä jokaiselle lapselle syyskuun loppuun mennessä. Lukimat-arviointi tehdään syksyllä, talvella ja keväällä. Sen tekemisestä vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Niille lapsille, joiden kielellisten taitojen kehityksestä on herännyt huoli, varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee Sanat paloiksi-arvioinnin noin puolessa välissä esiopetusvuotta. Arviointien avulla saadaan tietoa siitä, mihin asiakokonaisuuksiin oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä ja ryhmäkohtaisia tukimuotoja tulisi suunnata. Ne voivat toimia myös pohjana lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnille ja suunnitelmalle.

Sastamalan esiopetuksessa on käytössä myös esi- ja alkuopetuksen yhteinen Tiedon ja taidot portaat arviointimateriaali. Materiaali toimii työkaluna havainnointiin, arviointiin, eriyttämiseen, itsearviointiin ja tiedonsiirtoon liittyen. Se havainnollistaa lapselle ja huoltajille lapsen edistymistä, tekee oppimisen prosessia näkyväksi ja tukee lapsen osallisuutta arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen opettaja tekee arvioinnin yhdessä lapsen kanssa vähintään kerran esiopetusvuoden aikana. Arvioinnin osa-alueisiin kuuluu kielelliset, matemaattiset ja yhdessä olemisen taidot sekä työskentelytaidot. Motoristen perustaitojen arvioinnissa hyödynnetään esiopetusryhmissä esimerkiksi Inno-norsun materiaalia.

Esiopetusvuoden keväällä jokaisesta lapsesta täytetään yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa Tiedonsiirto perusopetukseen lomake, jossa kuvataan lapsen vahvuudet, mielenkiinnonkohteet, taidot ja tarpeet, sekä mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Lisäksi tiedonsiirtoon kirjataan lapsen ja perheen ajatukset ja toiveet koulun aloitukseen liittyen. Perusopetukseen siirtyä myös Tiedon ja taidon portaat- arviointi sekä mahdollinen lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Näiden asiakirjojen pohjalta perusopetuksessa voidaan suunnitella tarvittavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea jo ennen lukuvuoden alkua.

Sastamalassa arviointia toteutetaan ryhmä ja lapsitason lisäksi laajemmin yksikkötasolla sekä kuntatasolla. Sastamalan esiopetuksessa/varhaiskasvatuksessa on käytössä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) kehittämä varhaiskasvatuksen digitaalinen laadunarviointijärjestelmä Valssi. Valssia hyödynnetään eri tavoin arvioinnissa erillisen ohjeen mukaan. Tärkeää arvioinnissa on yhteinen keskustelu ryhmä sekä yksikkötasolla sekä arvioinnin pohjalta laadittujen kehittämistoimenpiteiden pohtiminen. Huoltajat arvioivat esiopetuksen toimintaa säännöllisesti. Vuosittain alkuvuodesta huoltajille lähetetään koko kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen asiakastytyväisyyskysely. Tulokset käydään läpi yksikkö ja kuntatasolla ja niiden perusteella arvioidaan ja kehitetään toimintaa. Lisäksi yksiköt voivat toteuttaa omia kyselyitä ryhmissään / yksiköissään.

Esiopetuksen päättyessä lapsi saa Sastamalan kaupungin yhteiselle pohjalle kirjatun diplomin esiopetukseen osallistumisesta. Huoltajan erillisestä pyynnöstä lapselle voidaan antaa esiopetuksen osallistumistodistus Opetushallituksen ohjeiden mukaisesti.

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

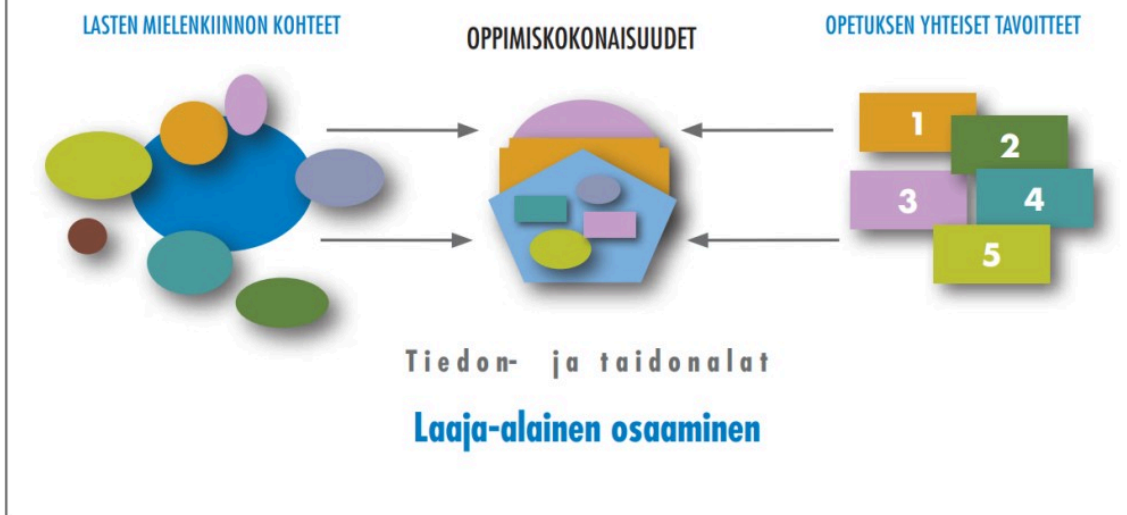
Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

MONIPUOLISET OPPIMISYMPÄRISTÖT JA TYÖTAVAT

Eheytetty opetus

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001)

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohdiana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja

sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opetettava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

4.3.2. Kielten rikas maailma (002)

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetuksessa kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukuja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erialaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan

tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden

sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluokkiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä,

askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityksen (005)

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikkumisen iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoon ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin.

Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamala on kirjapääkaupunki ja kulttuuri on tärkeä osa paikallisuutta. Paikallista kulttuuria, historiaa, rakennuksia ja paikallislehtiä hyödynnetään osana esiopetuksen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Sastamalan kulttuuripalvelut tiedottavat aktiivisesti lapsille ja perheille tarkoitetuista tapahtumistaan. Esiopetusyksiköt osallistuvat mahdollisuuksien mukaan kulttuuripalveluiden järjestämiin tilaisuuksiin. Suomalaisen kirjallisuuden museo Pukstaavi järjestää mm. työpajoja ja näyttelyitä, joihin esiopetusryhmät voivat osallistua mahdollisuuksien mukaan. Sastamalassa on laaja kirjastoverkko, jota esiopetusyksiköiden on mahdollista hyödyntää. Joissakin esiopetusyksiköissä käy myös kirjastoauto. Sastamalassa esiopetusyksiköiden lähellä on monipuolista luontoa, esimerkiksi vesistöä, metsää tai puistoja, jota voidaan käyttää monipuolisesti oppimisympäristönä. Sastamalan paikallisten urheiluseurojen kanssa tehdään yhteistyötä.

Perusopetuslaki velvoittaa liikunnallisen elämäntavan edistämiseen esi- ja perusopetuksessa 1.8.2026 alkaen. Tavoitteena on edistää liikkumista esiopetuspäivän aikana ja vahvistaa liikunnan merkitystä toimintakulttuurissa ja kokonaisvaltaisena elämäntaitona sekä tukea lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Liikunnallinen elämäntapa voi käytännössä tarkoittaa:

- aktiivisten taukojen tai toiminnallisten opetusmenetelmien hyödyntäminen
- liikunnallisuutta edistävien toimintatapojen hyödyntäminen siirtymissä
- liikkumisen lisääminen ulkoilussa

Sastamalan kaupunki on edistänyt lasten ja perheiden liikkumista erilaisin hankkein. Tavoitteena on arkiliikunnan lisääminen ja perheiden kannustaminen liikkumaan yhdessä. Liikkumisen toimintakulttuurin edistäminen kuuluu jokaisen esiopetusyksikön päivittäiseen toimintaan. Jokaisessa yksikössä on liikuntavastaava, joka vastaa yksikön liikunnallisesta toiminnasta ja välineistä. Yksiköiden johtavat pitävät yllä liikkumiseen kannustavaa puhetta ja mahdollistavat liikuntavastaavien yhteiset kokoontumiset tarvittaessa. Toiminnassa huomioidaan liikunnalliset teemaviikot esim. Jekkujänö ja arkiseikkailu. Esiopetusryhmät käyttävät lähikoulun tai lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia hiihtoon, luisteluun ja liikkumiseen yleensäkin. Sastamalan kaupungilla on tarjolla koko perheelle ja eri-ikäisille lapsille liikuntaneuvontaa, jossa perheet saavat ohjausta terveellisiin ja aktiivisiin elintapoihin ja jonne on mahdollista esiopetuksesta ohjata.

Esiopetusvuoden aikana Sastamalan liikuntatoimi järjestää noin kaksi kertaa uimaopetusta lähiuimahallissa. Koulun uimaopetuksen sisällölliset suositukset 2025 (SUH) painottaa

uimaopetuksen vesipätevyyttä. Vesipätevyys sisältää 15 osa-aluetta, jotka kattavat motoriset taidot, turvallisuustiedot, asenteet ja hengenpelastuksen perusteet. Uimataito on tärkeä osa vesipätevyyttä, mutta yksinään se ei riitä. Tarvitaan kokonaisvaltaista ymmärrystä ja osaamista, jotta voi toimia turvallisesti vedessä, veden äärellä ja jäällä. Toinen merkittävä painotus on uimaopetuksen aloittaminen jo esiopetusikäisenä. Varhainen aloitus tukee lasten motorisia taitoja ja luo myönteisen suhteen veteen. Lisäksi suositukset rohkaisevat siihen, että osa sisällöistä opetetaan myös muualla kuin altaassa – esimerkiksi luokassa, liikuntasalissa tai luonnossa. Esiopetuksessa voidaan hyödyntää Suomen uimaopetus - ja hengenpelastusliiton opetusmateriaaleja.

Kierrättäminen on osa arkea ja lapsia ohjataan toimimaan Sastamalan varhaiskasvatuksen kestävän kehityksen suunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota kestävien ja ympäristöä kunnioittavien materiaalien ja toimintatapojen valintaan.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷⁴. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisenä opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷⁵ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kieltenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

⁷⁵ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaisissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan esiopetusryhmissä käytössä olevaan lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan suunnitelma siitä, miten lapsiryhmän eri kielet ja kulttuurit huomioidaan ryhmän toiminnassa. Vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon, kieli- ja kulttuuri-identiteetin sekä itsetunnon kehitystä tuetaan esiopetuksessa monipuolisesti. Monikielisyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Vieraskielisten ja monikielisten lasten huoltajia voidaan kannustaa osallistumaan esiopetuksen toimintaan esimerkiksi antamalla huoltajille mahdollisuuksia opettaa lauluja, numeroita tai lukea satuja lasten kielillä.

Vieraskielisten ja monikielisten lasten suomen kielen taitoa kehitetään tavoitteellisesti lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien muun muassa monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla. Kielenoppimisen lähtökohtana on arkielämän kieli, jota omaksumalla lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen. Suomen kielen oppiminen sisällytetään kaikkiin esiopetuksen oppimiskokonaisuuksiin ja oppimisen alueisiin. Myös työskentelytapojen ja menetelmien valinnassa kiinnitetään huomiota suomen kielen oppimiseen.

Esiopetuksen tehtävä on myös osaltaan tukea lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja tutustuttaa myös suomalaiseen kulttuuriin. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään

- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁶ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁷ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämisaikaaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁸. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁹ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että

⁷⁶ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁷ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁸ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁹ Perusopetuslaki 20 a §

kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁸⁰. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸¹ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸², jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoiltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoilolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoiltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸³. Opiskeluhoilosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸⁴. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä

80 HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

81 Perusopetuslaki 20 b §

82 Perusopetuslaki 20 a §

83 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

84 Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §

ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan kaupungin esiopetuksessa lapsen tuki pyritään toteuttamaan lapsen etu huomioon ottaen pääsääntöisesti hänen omassa esiopetusryhmässään joustavin järjestelyin. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen perustana on laadukas esiopetus. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja sen toteuttamiseen liittyvät henkilöstöresurssit otetaan huomioon jo talousarviossa, jossa luodaan pohja seuraavan lukuvuoden opetusjärjestelyjen toteuttamiselle.

Varhaiskasvatusjohtaja yhdessä esiopetusyksikön johtajan kanssa vastaa siitä, että esiopetusryhmässä on riittävä ja tarkoituksenmukainen henkilöstö. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat laativat ennen toimintavuoden alkua esityksen esiopetusryhmien avustavan henkilöstön resurssoinnista. Esitys perustuu tiedossa oleviin lapsiryhmän tuen tarpeisiin. Varhaiskasvatusjohtaja yhdessä palvelupäälliköiden sekä esiopetusyksiköiden johtajien kanssa tekevät linjaukset niistä henkilöstöresursseista, joilla mahdollistetaan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen laadukas toteuttaminen.

Esiopetusyksikön johtajan tehtävänä on vastata siitä, että esiopetuksessa lapselle annettava tuki on tarkoituksenmukaista. Esiopetusyksikön johtaja huolehtii mm. työvuorosuunnittelun avulla siitä, että tuki toteutuu esiopetusyksikössä. Johtaja vastaa myös siitä, että tuki on suunnitelmallista, se toteutuu osana esiopetusryhmän toimintaa ja sitä arvioidaan säännöllisesti mm. pedagogisissa tiimeissä. Lisäksi johtaja vastaa henkilöstön erityispedagogisesta osaamisesta lapsiryhmän tuen tarpeiden mukaisesti.

Sastamalan esiopetusyksiköissä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Heidän osaamistaan hyödynnetään oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työtehtäviin kuuluu lapsiryhmän tuen tarpeista riippuen ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista, kuten yhteis- ja samanaikaisopetusta sekä lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamista, kuten säännöllistä erityisopettajan antamaa opetusta, joka voi toteutua pienryhmä- tai myös yksilötyöskentelynä. Lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtäviin kuuluu henkilöstön konsultointia.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan ryhmään kohdistama resurssi määrittyy lapsiryhmän tuen tarpeiden mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja suunnittelee ajankäyttönsä yhteistyössä esiopetusyksikön johtajan sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen palvelupäällikön kanssa.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen toteutumista edistetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan ajankäytön määrittelyn lisäksi myös ryhmän henkilöstöresurssia vahvistamalla. Esiopetusryhmässä voi tarvittaessa työskennellä myös avustaja. Avustajan tarve määritellään esiopetusryhmän tarpeiden mukaan. Avustajan tehtävät kirjataan avustajan tehtäväkuvalomakkeeseen. Esiopetusyksikön johtaja vastaa avustajaresurssin käytön suunnittelusta ja arvioinnista.

Sastamalan esiopetuksessa käytössä olevan lukuvuosisuunnitelman yksikkökohtainen osuus pitää sisällään oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen suunnitelman, joka toimii työvälineenä esiopetusryhmän tuen suunnittelussa ja arvioinnissa. Suunnitelmaan sisältyy myös lasten tuen tarpeita kartoittava liite ja osio, johon kirjataan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnitelma, seuranta ja arviointi. Lisäksi osioon sisältyy mahdollisten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumisen arviointi. Suunnitelman kirjaamisesta vastaavat esiopetusyksikön johtaja (pedagogisissa tiimeissä) ja varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana suunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa.

Sastamalassa esiopetusryhmän oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen suunnittelu aloitetaan jo ennen esiopetusvuoden alkua (kevällä). Oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä ja ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedonsiirron perusteella lukuvuosisuunnitelman tuen osioon varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä yksikön johtajan välisessä yhteistyössä. Toimintakauden alussa suunnitelmaa tarkennetaan lisää esiopetusryhmän suunnittelupäivässä, johon osallistuu myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja esiopetusyksikön johtaja.

Lukuvuoden aikana tuen suunnitelma toimii arjen työkaluna ja sitä päivitetään säännöllisesti lapsiryhmässä ilmenevien tarpeiden mukaan. Tuen suunnitteleminen edellyttää varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteistä suunnittelu-aikaa. Yhteisen suunnittelun käytännöt ja aikataulut sovitaan esiopetusryhmittäin ja kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan. Esiopetusyksikön johtaja vastaa siitä, että yhteinen suunnittelu-aika toteutuu.

Sastamalan esiopetuksessa tietojen luovuttamisessa ja vastaanottamisessa noudatetaan aina voimassa olevia salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä. Voimassa olevat tukea koskevat päätökset voidaan siirtää välttämättömänä tietona. Muiden siirrettävien tietojen kohdalla käytetään tapauskohtaista harkintaa. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen, ohjauksen sekä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tietojen siirtäminen edellyttää suostumusta. Tiedonsiirrossa hyödynnetään opetuksen järjestäjien tiedonsiirtoon luomia lomakkeita ja käytäntöjä.

Varhaiskasvatus-esiopetus:

Kun lapsi, jolla on ollut varhaiskasvatuksessa tehostettu tai erityinen tuki, on siirtymässä esiopetukseen, järjestetään tiedonsiirto ja arviointipalaveri. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa palaverin koollekutsumisesta. Palaveriin kutsutaan huoltaja, tulevasta esiopetusryhmästä varhaiskasvatuksen opettaja ja/ tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja, sekä tarvittaessa muut lapsen kanssa työskentelevät ammattilaiset (kuten terapeutit). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tuen toteutumisen arviointi. Yhteistyössä huoltajien kanssa täytetään Tiedonsiirto esiopetukseen-lomake, jossa kuvataan lapsen vahvuudet, mielenkiinnonkohteet, taidot, tarpeet, sekä mahdollinen varhaiskasvatuksessa käytössä ollut tuki. Lisäksi tiedonsiirtoon kirjataan lapsen ja perheen ajatukset esiopetuksen aloitukseen liittyen. Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa siitä, että tiedonsiirtolomake siirtyy lapsen tulevaan esiopetusryhmään viikkoon 20 mennessä.

Esiopetus-perusopetus:

Sastamalassa tehdään suunnitelmallista yhteistyötä perusopetuksen kanssa esiopetusvuoden aikana. Yhteistyön tavoitteena on jokaisen lapsen koulunaloituksen suunnittelu lapsen tuen tarpeet huomioon ottaen sekä sujuva tiedonsiirto. Koulujen laaja-alaiset erityisopettajat käyvät havainnoimassa esiopetusryhmän lapsia marras-joulukuussa. Havainnoinnin avulla he saavat

tietoa lapsiryhmän oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen tarpeista. Mikäli on mahdollista, tuleva luokanopettaja käy havainnoimassa esiopetusryhmän lapsia lukuvuoden loppupuolella. Myös tässä havainnoinnissa siirtyy tärkeää tietoa perusopetukseen oppimisen ja koulunkäynnin tuen suunnittelun pohjaksi.

Mikäli esiopetuksessa havaitaan, että lapsi saattaisi perusopetuksessa tarvita kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta erityisluokassa, yhteistyö tarvittavan tuen suunnittelemiseksi aloitetaan hyvissä ajoin ennen perusopetuksen alkua. Tarvittaessa perusopetuksesta kutsutaan erityisluokanopettaja havainnoimaan lasta esiopetusryhmään. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja koordinoi yhteistyötä perusopetuksen kanssa. Myös lapsen huoltajat ovat tiiviisti mukana yhteistyössä.

Sastamalan esiopetuksessa varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat siitä, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja hänen saamastaan tuesta esiopetuksen aikana siirtyvät perusopetukseen. Esiopetusvuoden keväällä pidettävään lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman arviointipalaveriin osallistuu lapsi itse sekä huoltajat. Lisäksi palaveriin kutsutaan aina myös perusopetuksen edustaja ja tarvittaessa muut lapsen kanssa työskentelevät ammattilaiset (kuten terapeutit). Tällä varmistetaan, että opetuksen järjestämisen kannalta olennainen tieto siirtyy perusopetukseen. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa perusopetuksen edustajan ja muiden ammattilaisten kutsumisesta.

Esiopetusvuoden keväällä jokaisesta lapsesta täytetään yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa Tiedonsiirto perusopetukseen-lomake, jossa kuvataan lapsen vahvuudet, mielenkiinnonkohteet, taidot ja tarpeet, sekä mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Tiedonsiirtoon kirjataan myös lapsen ja perheen ajatukset koulun aloittamisesta. Lisäksi perusopetukseen siirtyy Tiedon ja taidon portaat-arviointi sekä mahdollinen lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman kopio. Esiopetusyksikön johtaja vastaa siitä, että edellä mainitut lomakkeet siirtyvät perusopetukseen viikkoon 20 mennessä.

Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut tuen päätös ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma tarkistetaan perusopetuksen alkaessa. Tarvittaessa tehdään uusi päätös oppilaskohtaisista tukitoimista. Päätöksen tekijä perusopetuksessa määräytyy voimassa olevan sivistyspalveluiden delegointisäännön mukaisesti. Päätöksestä tiedotetaan huoltajia sähköisesti (eVaka). Esiopetuksessa tehty hallintopäätös apuvälineestä voi jatkua sellaisenaan perusopetuksessa ilman uutta päätöstä, jos päätettävä asia ja sisältö säilyy ennallaan.

Siirtyminen esiopetusyksiköstä toiseen

Lapsen siirryessä esiopetusyksiköstä toiseen Sastamalan kaupungin sisällä, lähettävä esiopetusyksikkö huolehtii siitä, että tarvittavat lomakkeet siirtyvät vastaanottavaan yksikköön. Lisäksi lähettävä yksikkö huolehtii, että opetuksen järjestämisen kannalta olennainen tieto siirtyy, ja kutsuu tarvittaessa koolle tiedonsiirtopalaverin. Mikäli lapsella on lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, pidetään aina tiedonsiirtopalaveri, jonka koollekutsuu varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Lapsen siirryessä esiopetukseen toiseen kuntaan, huoltajat huolehtivat mahdollisten lomakkeiden siirtämisestä tulevaan esiopetusyksikköön. Varhaiskasvatuksen opettaja sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtivat, että opetuksen järjestämisen kannalta olennainen tieto siirtyy uuteen esiopetusyksikköön.

Esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus

Niille lapsille, jotka tarvitsevat esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta, laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma. Mikäli lapsi saa täydentävässä varhaiskasvatuksessa tehostettua tukea, varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tarvittaessa huoltajien kanssa käytävään keskusteluun sekä varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan. Mikäli lapsi saa varhaiskasvatuksessa erityistä tukea, varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu aina lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, sekä huoltajien kanssa käytävään keskusteluun. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjaamisesta.

Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii siitä, että tuki muodostaa eheän jatkumon koko päivän ajan, ja että tuki toteutuu arjessa suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisesti sekä esiopetuksessa että täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että kaikki lapsen kanssa työskentelevät työntekijät ovat tietoisia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatuista pedagogisen toiminnan tavoitteista, toimenpiteistä ja menetelmistä. Jokainen työntekijä vastaa osaltaan siitä, että varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattu tuki toteutuu täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Esiopetusyksikön johtaja vastaa mm. työvuorosuunnittelun avulla siitä, että täydentävässä varhaiskasvatuksessa toteutettu tuki on suunnitelmallista ja tarkoituksenmukaista. Hän vastaa myös täydentävän varhaiskasvatuksen henkilöstöressista.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸⁵. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁶. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärutmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia

85 Perusopetuslaki 20 b §

86 Perusopetuslaki 20 b §

ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁷. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaiisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁸. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁹ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspöissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁹⁰ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen.

87 Perusopetuslaki 20 b §

88 HE 114/2024 vp, s. 57–58

89 Perusopetuslaki 20 b §

90 Perusopetuslaki 20 b §

Opetuskielen tukiovetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiovetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiovetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiovetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Eriyisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁹¹ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Eriyisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Eriyisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikaisesti yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Eriyisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Eriyisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskeissa asioissa. Eriyisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikaisesti ja yhteisopetusta koskien.

SASTAMALA

Sastamala

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset esiopetusryhmässä. Ne ovat ennaltaehkäisevää tukea, jotka sisältyvät kaikkiin esiopetuspäivän tilanteisiin. Niitä toteuttavat kaikki esiopetusryhmän työntekijät.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Sastamalan esiopetuksessa eriyttäminen on yksi keskeisimmistä oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä. Se on suunnitelmallista toimintaa, jossa esiopetusryhmän lapsille annetaan opetusta heidän toisistaan poikkeavien tarpeiden mukaisesti. Eriyttävää opetusta toteutetaan lapsiryhmän tarpeiden perusteella siten, että lapset saavat kehitykseensä ja oppimiseensa nähden oikeinkohdennettua toimintaa. Eriyttämisen avulla ehkäistään lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta. Eriyttämässä otetaan huomioon myös ne lapset, jotka ovat oppimisessaan muuta ryhmää edellä. Eriyttämisen avulla voidaan vaikuttaa myös työrauhaan. Eriyttää voidaan esimerkiksi opetettavaa sisältöä, aihetta, materiaalia, opetusmenetelmää, toimintatapaa, oppimistyyliä, tilaa tai oppimisympäristöä.

Sastamalassa kunkin esiopetusryhmän oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunnitellaan ja arvioidaan lukuvuosisuunnitelmassa. Esiopetusyksikön johtaja vastaa siitä, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt toteutuvat suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi hän vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen tuen tarpeen havaitsemiseen ja toteuttamiseen liittyen.

91 Perusopetuslaki 20 b §

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen toteuttamiseksi ryhmässä voi työskennellä ryhmävastajana. Avustajaresurssi mahdollistaa erilaisten pedagogisten järjestelyiden toteuttamisen siten, että kaikki ryhmän lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa. Arjessa tulee olla säännöllisesti tilanteita, joissa avustaja toimii muiden lasten kanssa, kun varhaiskasvatuksen opettaja ohjaa niitä lapsia/lapsiryhmiä, jotka tarvitsevat esimerkiksi ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Jokaisessa Sastamalan esiopetusyksikössä kokoontuu säännöllisesti pedagoginen tiimi, johon kuuluvat varhaiskasvatuksen opettaja sekä tarvittaessa myös ryhmän muu henkilöstö, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja esiopetusyksikön johtaja. Tiimin tehtävänä on suunnitella, kehittää, seurata ja arvioida oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä sekä ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Tiimissä arvioidaan ja seurataan myös lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamista. Tiimi kokoontuu pääsääntöisesti kuukausittain. Johtaja johtaa pedagogista tiimiä ja vastaa muistion kirjaamisesta. Tarvittaessa tiimiin voidaan kutsua myös muita asiantuntijoita, kuten esimerkiksi opiskeluhuollon edustaja (koulupsykologi tai kuraattori).

Lukuvuosisuunnitelma on kaikkien esiopetusryhmän työntekijöiden työväline. Jokaisen työntekijän tulee tietää, mitä suunnitelmaan on kirjattu. Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii siitä, että ryhmän koko henkilöstö on tietoinen lapsiryhmän oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja toteuttaa niitä suunnitelmallisesti työssään. Yksiköissä, joissa on useampi esiopetusryhmä, opettajat tekevät yhteistyötä oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja järjestetään esiopetusryhmän tarpeiden mukaan ja ne kohdentuvat koko ryhmälle. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisesta. He myös suunnittelevat ja arvioivat ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista yhdessä. Esiopetusyksikön johtaja vastaa siitä, että ryhmäkohtaiset tukimuodot toteutuvat suunnitelmallisesti ja vastaavat lapsiryhmän tarpeisiin.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa sekä yleisen tukiovetuksen että opetuskielen tukiovetuksen antamisesta. Tukiovetuksen antamisen linjaukset (tavoite, kohdentaminen jne.) suunnitellaan pedagogisessa tiimissä. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa itselleen tarkemman suunnitelman, jonka perusteella tukiovetusta toteutetaan. Tätä suunnitelmaa hyödynnetään pedagogisessa tiimissä ryhmäkohtaisia tukimuotoja arvioitaessa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa erityisopettajan antaman opetuksen toteuttamisesta muun opetuksen yhteydessä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja suunnittelee opetusta yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan erityispedagogisella osaamisella on keskeinen merkitys yhteissuunnittelussa. Opetus voi toteutua samanaikais- tai yhteisopettajuutena tai pienemmässä ryhmässä työskennellen. Toteutunutta opetusta arvioidaan pedagogisessa tiimissä.

Samanaikais- ja yhteisopettajuudessa kaksi tai useampi opettaja opettaa samaa lapsiryhmää samanaikaisesti. Samanaikais- ja yhteisopettajuuteen kuuluu, että opettajat suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat opetusta yhdessä. Samanaikais- ja yhteisopetusta voidaan järjestää eri mallien mukaisesti. Avustavassa opetuksessa toisella opettajista on päävastuu opetuksesta ja toinen avustaa sekä havainnoi lapsia ryhmässä. Täydentävässä opetuksessa toinen opettajista esittelee opetettavaa asiaa, jota toinen opettaja täydentää esim. yksinkertaistamalla ja konkretisoimalla. Rinnakkaisessa opetuksessa opettajat jakavat lapsiryhmän kahteen ryhmään, joita opetetaan rinnakkain joko samassa tai eri tiloissa. Pysäkkiopetuksessa opetus jaetaan ”pysäkeille”, joita lapset kiertävät. Samanaikais- ja yhteisopetusmallin valinta perustuu opetuksen tavoitteisiin, lapsiryhmän tarpeisiin ja opettajien vahvuuksiin.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁹² viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹³. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹⁴.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta

92 Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

93 Perusopetuslaki 20 c §

94 Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹⁵ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁶, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalvveluja.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan lukuvuosisuunnitelmaan kirjatun suunnitelman mukaisesti. Myös tukimuotojen vaikutusta ja riittävyttä arvioidaan lukuvuosisuunnitelmassa säännöllisesti. Arviointi tapahtuu pedagogisissa tiimeissä kuukausittain.

Mikäli havaitaan, että lapsi tarvitsee yksilöllistä, säännöllistä ja pitkäkestoista tukea, aloitetaan lapsikohtaisen tuen arviointi ja suunnitelman laadinta. Suunnitelman kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on aina mukana suunnitelman laadinnassa. Esiopetusyksikön johtaja vastaa siitä, että tuki toteutuu suunnitelman mukaisesti esiopetusryhmän arjessa. Tuen tarpeen arvioon ja tuen suunnitelmaan kirjataan vain oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä asioita. Lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia tai luonteenpiirteitä ei kuvata, vaan tarvittavat asiat ilmaistaan esimerkiksi taitoina, joita voi harjoitella esiopetuksessa. Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä arvioidaan aina, kun lapsen tarpeet sitä edellyttävät, vähintään kerran esiopetusvuoden aikana.

Kun lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma on laadittu, varhaiskasvatuksen opettaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtivat lapsen ja huoltajan kuulemisesta osana lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisprosessia. Kuuleminen toteutetaan kirjallisesti siihen tarkoitetulla lomakkeella. Kun huoltaja on kuultu, esiopetusyksikön johtaja toimittaa suunnitelman ja huoltajien kirjallisen kuulemisen lomakkeen varhaiskasvatusjohtajalle. Varhaiskasvatuksen palvelusihteri valmistelee ja varhaiskasvatusjohtaja tekee päätöksen. Poissaolotilanteissa päätöksentekijä määräytyy voimassa olevan sivistyspalveluiden delegointisäännön mukaisesti. Päätös toimitetaan huoltajille tiedoksi sähköisesti.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja suunnittelee ajankäyttönsä niin, että lapsikohtaisena tukitoimena annettava säännöllinen erityisopettajan antama opetus toteutuu suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisesti lapsen esiopetusryhmässä. Säännöllisellä erityisopettajan antamalla

95 Terveydenhuoltolaki 29 § (1326/2010)

96 Perusopetuslaki 20 c §

opetuksella tarkoitetaan pääsääntöisesti viikoittain tapahtuvaa opetusta. Pienryhmällä tarkoitetaan sellaista ryhmää, jossa lapsen yksilölliset tarpeet voidaan huomioida.

Kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä

Kokoaikainen erityisopettajan antama opetus voi toteutua erityisryhmässä tai pienennetyssä esiopetusryhmässä lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.

Tulkitsemispalvelut

Tulkitsemispalvelujen käyttäminen suunnitellaan huoltajien, esiopetusryhmän henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä muiden asiantuntijoiden välisessä yhteistyössä. Mikäli tulkitsemispalvelun tarve on tiedossa ennen esiopetuksen alkua, varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö välittää tiedon varhaiskasvatuksen erityisopettajalle, jotta hän voi koordinoida suunnittelua jo ennen esiopetuksen alkua. Tulkitsemispalvelujen käyttö kirjataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan.

Avustajapalvelut

Sastamalassa lapsikohtaisen avustajapalvelun resursointi suunnitellaan varhaiskasvatusjohtajan, varhaiskasvatuksen palvelupäälliköiden, esiopetusyksikön johtajan sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteistyössä pääsääntöisesti jo ennen uuden toimintakauden alkua. Avustajapalvelun käyttö kirjataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan. Esiopetusyksikön johtaja vastaa siitä, että avustajapalvelut toteutuvat tarkoituksenmukaisesti lapsen esiopetusryhmässä. Arjessa tulee olla säännöllisesti tilanteita, joissa avustaja toimii muiden lasten kanssa, kun varhaiskasvatuksen opettaja ohjaa lapsikohtaisia tukitoimia tarvitsevaa lasta.

Apuvälineet

Apuvälineiden käyttö suunnitellaan huoltajien, esiopetusryhmän henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä muiden asiantuntijoiden välisessä yhteistyössä. Mikäli apuvälineiden tarve on tiedossa ennen esiopetuksen alkua, varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö välittää tiedon varhaiskasvatuksen erityisopettajalle, jotta hän voi koordinoida suunnittelua jo ennen uuden toimintakauden alkua. Apuvälineiden käyttö kirjataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁷ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁸ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁹ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

---

97 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

98 Perusopetuslaki 20 d §

99 Perusopetuslaki 20 d §

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja¹⁰⁰. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat¹⁰¹. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain¹⁰² mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisista¹⁰³. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰⁴ tai tukipalveluita¹⁰⁵, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkintapalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁶. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁸. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁹.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

100 Perusopetuslaki 20 d §

101 Perusopetuslaki 20 d §

102 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

103 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

104 Varhaiskasvatustalaki 15 b § (1183/2021)

105 Varhaiskasvatustalaki 15 c § (1183/2021)

106 Perusopetuslaki 20 e §

107 Perusopetuslaki 20 e §

108 Perusopetuslaki 20 e §

109 Perusopetuslaki 20 e §

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava¹¹⁰ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹¹¹.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹¹² lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹³.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹⁴. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹⁵. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹⁶ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁷. Hallintopäätös lapsikohtaisista

110 Perusopetuslaki 20 e §

111 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

112 Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

113 Hallintolaki

114 Hallintolaki 34 §

115 Hallintolaki 45 §

116 Perusopetuslaki 20 d §

117 Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁸. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁹. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹²⁰ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹²¹.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatususta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹²². Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoito luku 6).

118 Perusopetuslaki 20 f §

119 Perusopetuslaki 20 e §

120 Perusopetuslaki 20 c §

121 Perusopetuslaki 20 f §

122 HE 114/2024 vp, s. 12

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²³.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

SASTAMALA

Sastamala

Kun esiopetuksessa herää huoli lapsen oppimisesta ja/tai esiopetukseen osallistumisesta, esiopetusryhmän henkilöstö ottaa asian puheeksi huoltajan kanssa viipymättä. Huoltajien kanssa keskustellaan (tai ollaan muilla tavoin yhteydessä) säännöllisesti, jotta heille muodostuu käsitys lapsen tuen tarpeesta. Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat siitä, että huoltajat saavat tietoa lapsikohtaisten tukitoimien päätöksentekoon liittyvästä prosessista.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa (tai huoltajan laillisen edustajan) kanssa. Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii siitä, että lapsi osallistuu suunnitelman laadintaan ikä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla. Lähtökohtaisesti arvioinnin ja suunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö tarkoittaa yhteistä tapaamista. Suunnitelman toteutumista arvioidaan vähintään kerran esiopetusvuoden aikana. Huoltaja ja lapsi osallistuvat myös suunnitelman arviointiin.

Opiskeluhoollon ammattilaisten osaamista voidaan hyödyntää yhteisöllisen tai yksilökohtaisen opiskeluhoollon lisäksi myös oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa, kun tarvitaan monialaista osaamista. Monialaisessa yhteistyössä

¹²³ Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

lapsen asiassa asiantuntijoina voivat olla myös oppilaan kuntouttajat, kuten puhe- tai toimintaterapeutti. Esiopetusryhmän henkilöstö tekee yhteistyötä lasta kuntouttavien tahojen kanssa esiopetuksen arjessa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen suunnittelussa ja arvioinnissa hyödynnetään tarpeen mukaan lasta tutkivien ja kuntouttavien tahojen erityisosaamista yhdessä huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii yhteyshenkilönä monialaisessa yhteistyössä silloin, kun kyseessä on lapsikohtaisen tuen suunnitteluun liittyvät asiat.

Monialaisen yhteistyön käytäntöjä kehitetään yhteistyössä esi- ja perusopetuksen sekä opiskeluhuollon ammattilaisten kesken. Paikallinen perhekeskusverkosto ja opiskeluhuollon ohjausryhmä tekevät yhteistyötä opiskeluhoitoa toteuttavan hyvinvointialueen kanssa yhteisten toimintamallien kehittämiseksi.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät säännöllisesti yhteistyötä Pirkanmaan hyvinvointialueen (Pirhan) mm. puheterapeuttien, toimintaterapeuttien, lastenneuvolan terveydenhoitajien sekä psykologien kanssa. Yhteistyön tavoitteena on jakaa osaamista, luoda yhteisiä toimintakäytänteitä sekä kehittää paikallista yhteistyötä.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²⁴, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹²⁵.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioda oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹²⁶. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹²⁷. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään

124 Oppivelvollisuuslaki 2 §

125 Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

126 Perusopetuslaki 26 a §

127 Oppivelvollisuuslaki 3 §

lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹²⁸, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁹ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹³⁰ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³¹. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin

128 Perusopetuslaki 20 f §

129 Perusopetuslaki 20 d §

130 Perusopetuslaki 20 e §

131 Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024)

tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³². Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³³. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³⁴. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁵.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁶. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁷. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

---

132 Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

133 Perusopetuslaki 4 a §

134 Perusopetuslaki 4 a §

135 Perusopetuslaki 4 a §

136 Perusopetuslaki 4 a §

137 Perusopetuslaki 4 a §

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁸. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹⁴⁰ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

¹³⁸ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁹ Perusopetuslaki 31 §

¹⁴⁰ Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴¹, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

SASTAMALA

Sastamala

Varhennettu oppivelvollisuus

Sastamalassa varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevat, 5-vuotiaana esiopetuksessa aloittavat, lapset voivat olla esiopetuksessa päiväkodin tai koulun esiopetusryhmissä. 6-vuotiaana esiopetus toteutetaan pääsääntöisesti koulun esiopetusryhmissä. Ratkaisut ryhmäsijoituksista tehdään aina yksilökohtaisesti harkiten. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tehdään aina lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma laaditaan esiopetusvuoden alussa ja päätös tehdään viipymättä, jotta tukitoimet saadaan käyttöön mahdollisimman varhain. Lapsen esiopetuksen järjestämisen yksityiskohdat määritellään lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa. Esiopetusyksikön johtaja vastaa siitä, että lapsen esiopetus toteutuu tarkoituksenmukaisella tavalla lapsen oppimista ja kehitystä tukien.

Kun varhaiskasvatuksessa havaitaan, että lapsella saattaisi olla tarvetta varhennetulle oppivelvollisuudelle, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ottaa asian puheeksi huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii, että huoltajat saavat tietoa varhennetun oppivelvollisuuden toteuttamisesta. Varhennetun oppivelvollisuuden suunnittelu aloitetaan hyvissä ajoin. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja koordinoi tätä suunnittelutyötä ja huolehtii, että tarvittavat tahot ovat mukana yhteistyössä. Varhennettua oppivelvollisuutta harkittaessa huomioidaan huoltajien, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen edustajien sekä muiden lapsen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden näkemykset. Perusopetuksen kanssa tehtävä yhteistyö voi toteutua esimerkiksi erityisopettajan havainnointikäyntinä tai konsultointina. Varhennetun oppivelvollisuuden suunnittelussa monialainen yhteistyö on tärkeää, mutta se ei kuitenkaan ole edellytys varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen tekemiselle.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö laatii yhdessä huoltajien kanssa selvityksen varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyen. Samalla huoltajat ilmoittavat, haluavatko he lapsen osallistuvan varhennettuun esiopetukseen 5-vuotiaana. Huoltajia kuullaan kirjallisesti. Päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee varhaiskasvatusjohtaja. Poissaolotilanteissa päätöksen

141 Perusopetuslaki 27 §

tekijä määrätty voimassa olevan sivistyspalveluiden delegointisäännön mukaisesti. Päätös toimitetaan huoltajille tiedoksi eVaka-järjestelmään.

Yhteistyö nivelvaiheissa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä esiopetuksen ja perusopetuksen välillä on olennaista erityisesti varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneiden lasten kohdalla. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloittamista ja siihen liittyviä ratkaisuja sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunnitellaan tiiviissä yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Yhteistyö voi toteutua esimerkiksi erityisopettajan havainnointikäyntinä tai konsultointina. Tiedonsiirron merkitys on keskeinen, kun varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saanut lapsi aloittaa perusopetuksen. Perusopetuksen edustaja kutsutaan aina mukaan tiedonsiirtopalaveriin. Tiedonsiirtokäytännöt on tuen osalta kuvattu tarkemmin luvussa 5.1.

Sairaalaopetus

Lapsen vakavan sairauden tai vaikean elämäntilanteen vuoksi saatetaan tarvita erityisiä järjestelyjä esiopetuksen toteuttamiseen liittyen. Tampereen yliopistollisen sairaalan osastohoidossa sekä avohoidossa oleville lapsille järjestetään opetusta Kissanmaan koulun Koivikkopuiston sairaalaopetuksessa. Osastoilla olevien lasten opetus toteutetaan lapsen potilashuoneessa tai sairaalaopetuksen koulutiloissa lapsen voinnin ja kokonaistilanteen mukaisesti. Opetukseen osallistuminen suunnitellaan yhdessä osastojen henkilökunnan kanssa. Sairaalaopetusjakson alkaessa sairaalaopetuksen henkilökunta tekee mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä lapsen oman esiopetusryhmän kanssa ja tutustuu lapsen tilanteeseen.

Niille erikoissairaanhoidon avohoidon piirissä oleville lapsille, joille esiopetuksen järjestäminen omassa esiopetusyksikössä ei ole lapsen edun mukaista, järjestetään avo-opetusta. Avo-opetus on jaksomuotoista. Päätös/sopimus sairaalaopetuksen avo-opetusjaksosta tehdään aina yhdeksi jaksoksi kerrallaan. Tavoitteena on, että lapsi opiskelee sairaalaopetuksessa vain yhden jakson ajan. Avo-opetukseen ohjaututaan pääsääntöisesti sairaalaopetuksen konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun kautta. Ennen avo-opetusjakson aloittamista järjestetään aloitusneuvottelu, johon osallistuvat mahdollisuuksien mukaan lapsi oman ikätasonsa ja kykynsä mukaan, huoltaja(t), lapsen oman esiopetusyksikön, opiskeluhuoltopalveluiden, lasta hoitavan tahon, sosiaalitoimen sekä sairaalaopetuksen edustaja. Aloitusneuvottelussa sovitaan jakson tavoitteet ja käytännön järjestelyt sekä yhteistyön toteuttaminen lapsen oman esiopetusyksikön ja verkostojen kanssa. Jakson aikana suunnitellaan lapsen paluu takaisin omaan esiopetusyksikköön.

Sairaalaopetusjakson jälkeen varmistetaan niveltämisyhteistyöllä moniammatillisessa yhteistyössä välttämättömän tuen järjestämisestä opetuksen järjestämiseksi silloin, kun lapsi siirtyy takaisin omaan esiopetusryhmäänsä. Niveltämisyhteistyö voi olla oman esiopetusryhmän henkilökunnan ohjausta, lapsen tilanteen ja tehtyjen pedagogisten sekä muiden tukitoimien kartoitusta, opettajien osallistumista tarvittaessa lasta koskeviin asiantuntijaryhmiin. Niveltämisyhteistyötä lapsen oman esiopetusryhmän ja lapsen verkostojen kanssa tekevät sairaalaopetuksen opettajat ja koulunkäynninohjaajat. Nivellysyhteistyö voi olla myös jalkautuvaa työtä, puhelinkonsultaatiota tai neuvotteluihin osallistumista paikan päällä tai etäyhteyksin.

Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelu

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu on esiopetusryhmän henkilöstön ammatillista ohjausta, joka voi liittyä lapsen oppimiseen, haasteelliseen käyttäytymiseen ja psyykkiseen oireiluun esiopetuksessa. Ohjaus voi kohdistua opettamiseen, lapselle suunnattuihin tukitoimiin ja opetusjärjestelyihin sekä esiopetusryhmän toimintakulttuurin vahvistamiseen. Konsultaatio sisältää lapsen tilanteen ja tehtyjen pedagogisten sekä muiden tukitoimien ja – rakenteiden kartoitusta.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu voi olla esiopetustilanteen havainnointia, ammatillista keskustelua, puhelinkonsultaatiota ja neuvotteluihin osallistumista paikan päällä tai etäyhteyksin. Konsultoiva erityisopettaja voi tarvittaessa osallistua myös asiantuntijaryhmiin. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua hakee lapsen oma esiopetusyksikkö.

Lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen

Lapsen esiopetus voidaan järjestää poikkeavasti, mikäli se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Perustelut kirjataan selvitykseen, jonka laatii varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä huoltajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja esiopetusyksikön johtaja osallistuvat selvityksen laatimiseen tarvittaessa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että lasta ja huoltajaa kuullaan ennen päätöksentekoa. Varhaiskasvatuksen palvelusihteeri valmistelee ja varhaiskasvatusjohtaja tekee päätöksen. Poissaolutilanteissa päätöksen tekijä määräytyy voimassa olevan sivistyspalveluiden delegointisäännön mukaisesti. Päätös toimitetaan huoltajille sähköisesti.

Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä myöhemmin

Kun esiopetuksessa tai lapsen huoltajien toimesta havaitaan, että lapsi voisi hyötyä perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin, aloitetaan yhteistyö asian selvittämiseksi. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii, että yhteistyössä on mukana tarvittava asiantuntijaedustus. Yhteistyötä tehdään myös perusopetuksen kanssa, jotta saadaan selvitettyä, millaisin oppimiseen ja koulunkäynnin tukeen liittyvillä toimenpiteillä perusopetuksen aloitus säädettyyn aikaan voisi olla mahdollista. Yhteistyön keskeisenä tavoitteena on selvittää, löytyykö perusopetuksen aloittamiseen säädettyä myöhemmin riittävät perustelut. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja koordinoi yhteistyötä. Viranhaltijapäätöksen tekee perusopetuksen opetuspäällikkö. Poissaolutilanteissa päätöksen tekijä määräytyy voimassa olevan sivistyspalveluiden delegointisäännön mukaisesti. Päätös toimitetaan huoltajille sähköisesti.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- *Luvun 5.1 osalta*
  - *Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut*
  - *Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa*
  - *Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut*
  - *Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut*
  - *Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt*
- *Luvun 5.2 osalta*
  - *Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla*
  - *Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut*
- *Luvun 5.3 osalta*
  - *Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut*
  - *Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu*
- *Luvun 5.4 osalta*
  - *Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa*
  - *Opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet*
- *Luvun 5.5 osalta*

- *Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut*
- *Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut*
- *Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut*
- *Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut*
- *Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut*

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴² määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴³.

Opiskeluhoollolla¹⁴⁴ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴⁵, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁶.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁷ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁸. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁹.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma¹⁵⁰. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁵¹. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵² esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵³ opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁵⁴ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot

---

142 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

143 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

144 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

145 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

146 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

148 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

149 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

152 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

153 Terveydenhuoltolaki 15 a §

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetussyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁵ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetussyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁶.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁷ siitä, että opiskeluhoiton toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetussyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetussyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁵⁸ huomioiden lasten ja esiopetussyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjässä.

Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoiton yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetussyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotasaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoiton edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵⁹, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁶⁰.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoiton toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetussyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien¹⁶¹ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

---

155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

159 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

160 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶² tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoiltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoillossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶³. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶⁴ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁵.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin¹⁶⁶ (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁷ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoitokertomusten¹⁶⁸ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoito on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁹. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoillon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoillossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus¹⁷⁰ opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoillon monialainen yhteistyö¹⁷¹ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷² lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

---

162 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

163 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

164 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

165 EU:n tietosuojasetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

170 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

171 Perusopetuslaki 4 a luku

172 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷³, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷⁴ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvauksista yhteistyöstä¹⁷⁵ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

SASTAMALA

Sastamala

SASTAMALAN ESIOPETUKSEN OPISKELUHOILTOSUUNNITELMA

Sastamalassa esiopetusta järjestetään hallinnollisesti varhaiskasvatuksen alaisuudessa. Fyysisesti esiopetusta järjestetään kuitenkin pääasiassa koulujen yhteydessä, joten koulun kanssa tehtävä yhteistyö on keskeistä esiopetuksen opiskeluhoillon toteuttamisessa. Sastamalan esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma perustuu perusopetuksen opetushoitosuunnitelmaan. Varhaiskasvatusta (540/2018) ei käytetä käsiteltä opiskeluhoito, mutta opiskeluhoitosuunnitelman käytänteet ovat sovellettavissa myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen pois lukien yksilöllisen opiskeluhoillon käytänteet, opiskeluhoitopalvelut sekä arviot opiskeluhoillon tarpeesta. Opiskeluhoitolla

¹⁷³ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁴ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁵ Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä ylläpitävää toimintaa esiopetuksessa. Opiskeluhoitoa toteutetaan yhteisöllisenä ja yksilöllisenä opiskeluhoitona. Yhteisöllinen opiskeluhoito on ennaltaehkäisevää ja ensisijaisesti toteutettava tapa esiopetuksessa. Kaikki esiopetuksessa työskentelevät osallistuvat yhteisöllisen opiskeluhoiton toteuttamiseen. Lisäksi lasten ja huoltajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoitossa on keskeistä ja edistää koko esiopetusyksikön hyvinvointia.

1. Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Sastamalassa esiopetusyksiköt ovat pääosin fyysisesti koulujen tiloissa, lukuun ottamatta vuorohoitoa tarvitsevien lasten esiopetusta, joka sijaitsee Ojansuun päiväkodilla. Osa yksiköistä on pieniä ja ne sijaitsevat etäällä keskustan palveluista. Pääosin esiopetusyksiköissä on yksi ryhmä. Keskustan alueella Muistolan ja Vareliuksen esiopetusyksiköissä ryhmiä on useampia.

Opiskeluhoitopalvelut ovat keskeinen osa esiopetuksessa toteutettavaa monialaista yhteistyötä. Sastamalan esiopetuksessa opiskeluhoitopalveluita tarvitaan sekä lapsen hyvinvointiin että oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvässä yhteistyössä. Sastamalassa esiopetusikäisten lasten ikäluokka käsittää tällä hetkellä vuosittain n. 150–160 lasta. Heistä tuen tarvetta on noin neljäsosalla. S2lapsia on alle 5 % esiopetusikäisten ikäluokasta, ja he sijoittuvat esiopetukseen eri puolille Sastamalaa.

Esiopetusyksiköidemme opiskeluhoiton palveluista vastaa Pirkanmaan hyvinvointialue. Koulupsykologien palvelu on toteutettu osittain ostopalvelutoimintana. Esiopetuksen osalta psykologiresurssi on määritelty konsultoivaksi. Sastamalan alueella työskentelee yhteensä neljä perusopetuksen koulukuraattoria, jotka ovat myös esiopetusryhmien käytettävissä. Kuraattorien yksiköt ja yhteystiedot löytyvät yksikkökohtaisesta opiskeluhoitosuunnitelmasta. Kuraattoriresurssi on määritelty myös konsultoivaksi. Konsultoivassa palvelussa esiopetuksen työntekijä ottaa yhteyttä kuraattoriin, kertoo lähtötilanteen ja konsultoiva taho tuo puolestaan esille oman ratkaisuehdotuksensa. Kuraattoriresurssi vastaa melko hyvin esiopetusryhmien tarpeeseen.

Tarkempi arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista sekä sovitut toiminnalle asetetut painopisteet kirjataan vuosittain päivitettävään yksikkökohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman yhteiseen osuuteen.

2. Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoiton edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista.

Koska Sastamalassa esiopetusyksiköt ovat pääosin fyysisesti koulujen tiloissa, yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteutetaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Vastuu yhteisöllisen opiskeluhoiton toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä on kuitenkin esiopetusyksikön henkilöstöllä ja johtajalla.

Esiopetusta suunnitellaan ja toteutetaan lapsiryhmän oppimista, kehitystä ja hyvinvointia tukien. Ryhmäytymiseen kiinnitetään erityistä huomiota esiopetusvuoden alussa. Lapsille luodaan turvallinen, myönteinen ja ystävällinen ilmapiiri, jossa hänen on mahdollista toimia aktiivisesti ja toisilta oppien. Esiopetuksessa toimitaan joustavasti lasta kuullen ja hänen tarpeensa huomioiden. Lasten vertaisuhteita tuetaan, leikille annetaan aikaa ja rauhaa. Lasten osallisuutta tuetaan moni eri tavoin. Lapsille opetetaan toiset huomioon ottavia toimintatapoja sekä vahvistetaan taitoja ilmaista itseään ja mielipiteitään. Esiopetusryhmän yhteiset toimintatavat laaditaan yhdessä lasten

kanssa keskustellen esiopetusvuoden alussa. Lasten kanssa harjoitellaan digitaalisten välineiden käyttöä ohjatusti ja turvallisesti.

Opiskeluhuollon tavoitteena on:

- edistää ja tukea lapsen kasvua, oppimista, terveyttä ja hyvinvointia
- edistää lasten ja huoltajien osallisuutta
- luoda terveellinen ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö
- edistää esiopetus- ja/tai kouluyksikön yhteisöllistä toimintaa, terveellisyyttä, esteettömyyttä ja turvallisuutta
- tukea lasta varhain ja matalalla kynnyksellä

Sastamalassa koko kaupungin opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa opiskeluhuollon ohjausryhmä. Ohjausryhmän jäseninä ovat sivistysjohtaja, hyvinvointikoordinaattori, perusopetuksen opetuspäällikkö, varhaiskasvatusjohtaja, lukion rehtori, liikunta- ja nuorisopalvelupäällikkö, muut erikseen nimetyt opiskeluhuollon asiantuntijat sekä hyvinvointialueen nimeämät edustajat. Ohjausryhmää täydennetään tarvittaessa esimerkiksi erikseen kuultavilla asiantuntijoilla sekä lasten/oppilaiden ja huoltajien edustajilla. Lisäksi Sastamalassa on luotu hyvinvointityölle toimintamalli, jossa hyvinvointia edistetään eri tasoilla koko kaupungissa. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiryhmästä vastaa sivistysjohtaja.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opiskeluhoitoryhmä (VOR) puolestaan vastaa varhaiskasvatuksen hyvinvoinnin ja turvallisuuden sekä esiopetuksen opiskeluhuollon arvioinnista, suunnittelusta sekä kehittämisestä. VOR:iin kuuluvat varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatuksen palvelupäälliköt, varhaiskasvatustyöryhmien johtajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä tarpeen mukaan muita yhteistyötahoja, esimerkiksi neuvolan terveydenhoitaja, kuraattori tai koulupsykologi.

VOR kokoontuu säännöllisesti vähintään kolme kertaa toimintavuoden aikana. Koollekutsumisesta vastaa varhaiskasvatusjohtaja. VOR:ssa käsitellään yleisellä tasolla esiopetusyksiköistä nousevia hyvinvointiin liittyviä ilmiöitä ja teemoja. VOR:n kokoontumisista laaditaan muistio, jonka sisältöjen tiedottamisesta tarvittaessa vastaa yksikön johtaja. Varhaiskasvatuksen opiskeluhoitoryhmälle (VOR) on laadittu vuosikello, joka ohjaa opiskeluhuollon toimintaa ja aikatauluja.

Esiopetuksen yksikkökohtainen opiskeluhoitosuunnitelma täydentää ja tarkentaa Sastamalan esiopetuksen opetussuunnitelmaa opiskeluhuollon osalta. Se päivitetään lukuvuoden alussa. Suunnitelma sisältää koko kaupungin yhteisen osion, ohjausryhmien vuosikellot sekä esiopetusyksikön oman seurannan ja arvioinnin.

Koulujen yhteydessä olevissa esiopetusyksiköissä kokoontuu koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä (KOR), joka vastaa yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Koulukohtaista opiskeluhoitoryhmää johtaa koulunjohtaja/rehtori ja mukana on esiopetuksen, koulun sekä opiskeluhuollon henkilöstöä, lasten/oppilaiden ja huoltajien edustus sekä tarvittaessa oppilaanohjauksen edustaja. Tarvittaessa mukana voi olla myös muita yhteistyökumppaneita. Esiopetuksesta ryhmään kutsutaan esiopetusyksikön johtaja, varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä kokoontuu säännöllisesti ryhmän määrittelemällä kokoontumistiheydellä ja -tavoilla. Koulukohtaisesta opiskeluhoitoryhmästä voidaan viedä asioita opiskeluhuollon ohjausryhmälle lukuvuoden kaikissa vaiheissa. Vastaavasti ohjausryhmä voi pyytää tietoja ja kannanottoja koulukohtaiselta opiskeluhoitoryhmältä. Koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä sopii tiedottamisen sisällöt ja käytänteet.

3. Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

Yksilökohtaisella opiskeluhoitolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoitossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen. Lapsen osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuisa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Kun esiopetuksessa herää huoli lapsen hyvinvoinnista, esiopetusryhmän työntekijän tulee ottaa asia puheeksi lapsen ja huoltajan kanssa. Tilanteessa pohditaan yhdessä huoltajan kanssa, voisiko asiaa edistää yksilökohtaisen opiskeluhoillon avulla. Mikäli tilanteessa tarvitaan terveydenhuollon, kuraattorin tai psykologin arviota, esiopetusryhmän henkilöstö ohjaa lapsen ja huoltajan tarvittavan yhteistyötahon luokse tai kutsuu kyseessä olevan yhteistyötahon mukaan yhteistyöhön. Esiopetuksessa on käytössä hyvinvointialueen laatima Tiedonsiirto varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä- lomake, jonka avulla välitetään tietoa neuvolaan, mikäli esiopetuksessa herää huoli lapsen oppimisesta, kehityksestä tai hyvinvoinnista.

Esiopetusryhmän työntekijä voi konsultoida nimettömästi opiskeluhoillon ammattilaista lapsen tilanteeseen liittyen. Tavoitteena on konsultaatio mahdollisimman varhain ja matalalla kynnyksellä. Konsultaation yhteydessä pohditaan, onko tarve ryhtyä toimenpiteisiin ja miten tilanteessa edetään.

Yksilökohtainen opiskeluhoito edellyttää aina huoltajan kirjallista suostumusta erillisellä asiakirjalla. Lapsen näkemykset, toiveet ja mielipiteet tulee myös ottaa huomioon häntä koskevissa asioissa lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Yksittäisen lapsen hyvinvointiin liittyvän asian käsittelemiseksi voidaan koota monialainen asiantuntijaryhmä (MAR). Aloite monialaisen asiantuntijaryhmän koolle kutumisesta voi tulla huoltajalta, esiopetusryhmän henkilöstöltä tai opiskeluhoillon ammattilaisilta. Huoltaja osallistuu kokoontumiseen. Lapsi osallistuu asiansa käsittelyyn ikä- ja kehitystasolleen sopivalla tavalla. Yhteisessä kokoontumisessa eri tahot yhdistävät tietonsa ja osaamisensa ja tilanteeseen tartutaan mahdollisimman varhain. Tavoitteena on edetä systeemisen työotteen mukaisesti etsien yhteistä ymmärrystä ja sopivia ratkaisuja lapsen tilanteeseen. Asiantuntijaryhmän kokoonpano määräytyy käsiteltävän asian mukaan. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita vain huoltajan suostumuksella.

Monialaisen asiantuntijaryhmän työskentely alkaa yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa. Yhdessä pohditaan, mikä on lapsen tilanteessa keskeisin huoli ja ketä perhe toivoo kokoontumiseen kutsuttavan. Yhteyshenkilö kutsuu tarvittavat asiantuntijat koolle ja informoi heitä käsiteltävästä asiasta. Perhe voi kutsua mukaan itselleen tärkeitä henkilöitä. Yhteisessä työskentelyssä käydään ensin läpi jokaisen läsnäolijan näkemys lapsen tilanteesta ja sen jälkeen pohditaan yhdessä keskustellen mahdollisia ratkaisuja ja toimenpiteitä. Lopuksi tehdään suunnitelma jatkosta ja kirjataan vastuut sovittujen asioiden edistämiseksi.

Monialainen asiantuntijaryhmä (MAR) nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön, joka kirjaa käsittelyn lapsen opiskeluhoilokertomukseen. Vain välttämättömät tiedot kirjataan opiskeluhoilokertomukseen. Opiskeluhoilokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi. Opiskeluhoilokertomukset muodostavat koulutuksen järjestäjän opiskeluhoilorekisterin. Opiskeluhoilorekisterin vastuuhenkilönä toimii esiopetusyksikön esihenkilö. Hyvinvointialueen työntekijät kirjaavat tiedot omalta osaltaan omiin potilas-tai asiakaskertomuksiin.

Jos huoltaja ei anna lupaa asiantuntijaryhmän koolle kutumiselle, rästetään tämä kohta yksilöllistä opiskeluhoiltoa koskevasta lomakkeesta ja pyydetään huoltajan allekirjoitus. Tällöin huoltajalle kerrotaan, että tilanteen niin vaatiessa henkilöstöllä on velvoite kertoa huoli opiskeluhoillon työntekijöille. Mikäli lapsen tilanne on sellainen, että lastensuojeluilmoituksen tekeminen on aiheellista, huoltajan lupaa ei tarvita. Ilmoituksen tekee se työntekijä, jolla huoli on.

Lasten erityisruokavaliot ja lääkitykset

Sastamalan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ruokapalveluita tuottaa Servi, joka valmistaa erityisruokavaliota lapselle terveydentilan tai eettisen vakaumuksen perusteella. Jos erityisruokavaliolle on tarvetta, tulee siitä ilmoittaa Selvitys erityisruokavaliosta- lomakkeella ja toimittaa se esiopetuksen henkilökunnalle. Henkilökunta välittää tiedon yksikön ruokahuollosta vastaavalle henkilölle. Mikäli lapsella on enemmän kuin viisi ruoka-ainerajoitetta, tulee käyttää pidempää Selvitys erityisruokavaliosta - lomaketta. Terveystieteisiin syihin perustuva

erityisruokavalio edellyttää lääkärin, ravitsemusterapeutin tai terveydenhoitajan allekirjoittaman todistuksen.

Erityisruokavalioilmoitus on voimassa kolme vuotta tai terveydenhuollon todistuksessa määritellyn ajan, jonka jälkeen tiedot poistuvat järjestelmästä automaattisesti ja erityisruokavalion valmistus päättyy. Jos erityisruokavalion tarve jatkuu tai muuttuu, tulee täyttää uusi ilmoitus erityisruokavaliosta. Terveydellisiin syihin perustuvaan erityisruokavalio-ilmoitukseen tarvitaan voimassa oleva terveydenhuollon todistus. Uusi ilmoitus ja terveydenhuollon todistus korvaa aiemman ilmoituksen. Ruokapalveluissa noudatetaan aina viimeisintä ilmoitusta erityisruokavaliosta, jonka vuoksi uudessa ilmoituksessa on oltava kaikki voimassa olevat erityisruokavaliotiedot. Lapsen siirtyessä esikoulusta kouluun, huoltajan tulee tehdä erityisruokavalioilmoitus sähköisesti. Tarkempaa tietoa erityisruokavalioiden ilmoittamisesta löytyy Servin verkkosivuilta.

Varhaiskasvatus- ja esiopetuspäivänä aikana lapselle voidaan antaa vain lääkärin reseptillä määräämiä välttämättömiä lääkkeitä. Sastamalan varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen on laadittu erillinen lääkehoitosuunnitelma, jossa on tarkemmin lääkehoitoon liittyviä käytäntöjä. Pitkäaikaisen sairauden hoitamisen käytännöt on kuvattu erilliseen lapsen henkilökohtaiseen lääkehoitosuunnitelmaan, joka laaditaan yhteistyössä huoltajan kanssa. Lyhytaikaisen lääkehoidon toteuttamiseksi laaditaan lyhyempi versio lääkehoidosta. Lääkkeet tulee toimittaa alkuperäisissä pakkauksissa ohjeineen henkilökunnalle.

4. Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoito on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoillon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoilossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Lasten osallisuus

Lasten osallisuus toteutuu esiopetusryhmän arjen toiminnassa. Lapset saavat vaikuttaa esiopetuksen toimintaan. Heidän näkemyksiään kuullaan ja selvitetään aktiivisesti. Lapsi osallistuu esiopetuskeskusteluun ikä- ja kehitystasoonsa sopivalla tavalla. Yhteisöllisyyttä vahvistetaan erilaisten yhteisten juhlien, tapahtumien ja arjen toimintojen kautta. Toimintavuoden alussa lasten kanssa laaditaan yhteiset toimintatavat esiopetukseen. Lapset arvioivat aktiivisesti toimintaa keskustelujen sekä muiden työtapojen kautta. Tarvittaessa esiopetuksessa on esimerkiksi erilaisia lasten kokouksia, joilla myös edistetään lasten osallisuutta.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Esiopetuksessa tehdään aktiivista yhteistyötä huoltajien kanssa. Huoltajille tiedotetaan esiopetukseen liittyvistä asioista säännöllisesti. Arjen kohtaamisissa kerrotaan lapsen oppimiseen, kehitykseen sekä hyvinvointiin liittyvistä asioista avoimesti. On tärkeää, että huoltajat kokevat tulevansa kuulluiksi lapsena asioissa. Huoltajien osallisuus mahdollistuu päivittäisten kohtaamisten lisäksi vanhempainilloissa sekä lapsen esiopetuskeskusteluissa. Erityisesti näissä kohtaamisissa huoltajilla on mahdollisuus tulla kuulluksi. Vuosittain kerättävissä asiakaskyselyissä huoltajat saavat vaikuttaa koko kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehittämiseen. Esiopetuksen arjessa huoltajien kanssa viestitään sähköisesti mm. Wilman kautta.

Monialainen yhteistyö oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen käytännöt on kuvattu Sastamalan esiopetuksen opetussuunnitelmassa luvussa 5. Esiopetuksessa lapsen oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviä asioita suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan monialaisessa yhteistyössä, ensisijaisesti opiskeluhoitopalveluiden kanssa.

Myös sairaalaopetuksen kanssa tehtävää yhteistyötä on kuvattu esiopetuksen opetussuunnitelman luvussa 5. Sairaalaopetusjakso on aina määräaikainen ja lapsi pysyy omassa esiopetusryhmässään kirjoilla jakson ajan, joten myös opiskeluhuollon palvelut järjestetään lapsen oman esiopetusryhmän kanssa yhteistyössä.

Yhteistyö muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä tarvittaessa eri tahojen kanssa lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Esiopetus sijaitsee pääosin fyysisesti koulujen tiloissa, joten luonteva yhteistyökumppani on koulu. Esiopetuksen henkilöstö on mukana koulun yhteisöllisen opiskeluhuollon palavereissa sekä tekee yhteistyötä myös esi- ja alkuopetuksen yhteiseen toimintaan liittyen. Tämän yhteistyön edistämisestä vastaa esiopetusyksikön johtaja yhdessä rehtorin/koulun johtajan kanssa. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös koulun aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestämien sosiaali- ja terveystalvelujen kanssa tarvittaessa, mikäli lapsen tilanne sitä edellyttää. Esiopetuksesta voidaan ohjata perheitä ottamaan yhteyttä erilaisiin lapsen ja perheen hyvinvointia tukeviin palveluihin matalalla kynnyksellä.

Perehdytys

Esiopetusyksikön johtaja vastaa siitä, että opiskeluhooltoon liittyvä perehdytys tapahtuu osana esiopetuksen työntekijän muuta perehdytystä. Työntekijä tutustuu esiopetuksen opetussuunnitelmaan sekä siihen sisältyvään opiskeluhooltosuunnitelmaan. Lisäksi työntekijä perehtyy yksikkökohtaiseen opiskeluhooltosuunnitelmaan. Esiopetusryhmän henkilöstö vastaa omalta osaltaan perehdytyksestä (esimerkiksi ryhmään liittyvät käytännöt). Koulujen yhteydessä olevien esiopetusyksiköiden osalta tutustutaan koulun turvallisuuskansioihin ja suunnitelmiin yhdessä sovitulla tavalla.

Tarvittaessa opiskeluhooltoon liittyvistä aiheista pidetään infoja esiopetusvuoden aikana. Sähköpostilla tiedotetaan yhteisistä käytännöistä tarvittaessa. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteisessä Teams- työtilassa on materiaalia muun muassa opiskeluhooltoon liittyen. Opiskeluhooltoon liittyvää koulutusta tarjotaan tarpeen mukaan. Esiopetusyksikön johtaja vastaa osaamisen ajantasaisuudesta omassa yksikössään. Vuosittain laadittavassa koulutussuunnitelmassa huomioidaan koulutustarpeet tarvittaessa myös opiskeluhoollon näkökulmasta.

5. Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

SASTAMALAN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUKSEN JA ESIOPETUKSEN KIUSAAMISEN EHKÄISYN SUUNNITELMA

Johdanto

Varhaiskasvatuslain (540/2018 10§) mukaan lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Esiopetussuunnitelman perusteet (2014) puolestaan velvoittaa esiopetuksen järjestäjää laatimaan suunnitelman kiusaamisen ehkäisystä ja puuttumisesta. Tämä asiakirja on laadittu vastaamaan näihin velvoitteisiin.

Sastamalan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma on jatkossa osa Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetuksen opiskeluhooltosuunnitelmaa. Suunnitelmaa tulee hyödyntää myös yksikkökohtaisen opiskeluhooltosuunnitelman sekä lukuvuosisuunnitelman laadinnassa. Jokaisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöön kuuluvalla on velvollisuus puuttua kiusaamistilanteisiin ja toimittava ennaltaehkäisevästi oman yksikkönsä suunnitelman mukaisesti.

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaaminen on subjektiivinen kokemus, jota esiintyy kaikkialla, missä lapset toimivat ryhmässä. Kyseessä on siis ryhmäilmiö, jonka yleispiirteitä ovat toistuvuus, tietoisuus, vallankäyttö tai vallan epätasapaino. Kiusaamisen taustalla on aina jokin syy, joka kasvattajan tulisi pyrkiä selvittämään. Kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa, fyysistä, sanallista tai psyykkistä kiusaamista.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa esiintyvät kiusaamisen muodot ja tavat (Kirves & Stoor-Genner, 2010)

FYYSINEN KIUSAAMINEN	SANALLINEN KIUSAAMINEN	PSYKKINEN KIUSAAMINEN
<ul style="list-style-type: none"> • Lyöminen • Potkiminen • Kamppaaminen • Esteenä oleminen • Vaatteiden repiminen • Nipistely • Kivien ja hiekan heittäminen • Leikkien sotkeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Haukkuminen • Nimittely • Härnäminen • Lällättäminen • Vaatteiden, hiusten ym. kommentointi • Selän takana puhuminen	<ul style="list-style-type: none"> • Uhkailu • Manipulointi • Kiristäminen • Ilveily, ilmeily • Poissulkeminen • Leikin sääntöjen muuttaminen • Selän takana puhuminen • Puhumatta jättäminen

Kiusaamiseen puuttuminen

Kiusaamiseen tulee puuttua aina. Kasvattajan, joka näkee tilanteen tai kenelle asiasta tullaan ensimmäisen kertomaan, puuttuu asiaan. Kyseisen kasvattajan tehtävä on kuitenkin saattaa tilanne loppuun asti. Kasvattajan tehtävä on opettaa ja näyttää mallia, kuinka tilanteessa tulisi toimia. On kuitenkin huomattava, että kiusaamiseen puuttuminen on koko henkilökunnan asia.

Toimi näin, kun havaitset/kuulet kiusaamisesta:

1. Kuuntele puolueettomasti tilanteesta olleita. Pyri saamaan mahdollisimman selvä käsitys siitä, mitä on tapahtunut.
2. Kysele osapuolilta miltä tilanne heidän mielestään tuntui.
3. Käydään yhdessä lasten kanssa tilanne läpi ja sovitaan jatkotoimenpiteistä asianosaisten kanssa. Tuo selvästi esiin mitä on sovittu. Huomioi, että anteeksipyyttäminen on lapselle vielä mekaaninen toimenpide, jonka merkitystä lapsi ei välttämättä vielä ymmärrä.
4. Anna positiivista palautetta lapsille silloin, kun he kykenevät itsenäisesti ratkaisemaan tilanteen rakentavalla ja oikeudenmukaisella tavalla.
5. Keskustele asiasta jälkeen päin tiimisi kanssa ja sovitaan seuranta.
6. Sovi, kuka kertoo tapahtuneesta lapsen/lasten huoltajille hakutilanteen yhteydessä.

Lasten ja lasten leikkien havainnointia tulee tehostaa, mikäli kiusaamista yksikössä havaitaan. Jos huoltajat tuovat esiin kiusaamiseen liittyviä asioita, tulee tiimissä kohdentaa havainnointia tilanteen vaatimalla tavalla ja kertoa havainnointit myös huoltajille.

Kiusaamisen ehkäisy

Kiusaamisen ehkäisy on kokonaisvaltaista kasvatusta yhteiskuntaan, jossa yksilöt kunnioittavat toisiaan ja ovat keskenään tasavertaisia. Kirves & Stoor-Gennerin (2010, 44) mukaan yksiköissä kasvattajien tulee kiinnittää huomiota vertaissuhteisiin, leikkiin ja tapaan, kuinka kohtaamme erityyppisiä käyttäytymistapoja päiväkodin arjessa. Kasvattajan sensitiivisyys on avainasemassa.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kiusaamisen ehkäisy on kannatteleva arvo toimintayksikön ja –ryhmän toimintaa suunniteltaessa. Varhaiskasvatusyksiköissä kiusaamisen ehkäisyn keinot painottuvat niin, että ne vastaavat parhaiten ryhmän ja ryhmän yksittäisten lasten tarpeisiin (Kirves & Stoor-Genner 2010, 44).

Kiusaamisen ehkäisyn keinoja

- Turvallinen ilmapiiri
- Tunne- ja vuorovaikutustaidot
- Leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen

- Lapsen itsetunnon vahvistaminen
- Lasten osallisuus
- Tasa-arvon edistäminen
- Yhteistyö vanhempien kanssa
- Kiusaamistilanteiden käsittelyä etukäteen lasten kanssa (esim. draaman, keskustelun ja leikin avulla)

Lähteet: Kirves, L. & Stoor-Genner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto & Föhlhåsan.

SASTAMALAN KAUPUNGIN ESIOPETUKSEN KRIISISUUNNITELMA (SUUNNITELMA KRIISI-, UHKA- JA VAARATILANTEIDEN VARALLE)

Sastamalassa valtaosa esiopetusryhmistä sijaitsee koulujen yhteydessä. Tämän vuoksi esiopetuksen kriisisuunnitelma perustuu koulujen laatimaan kriisi, uhkaja vaaratilanteiden suunnitelmaan. Sisältöä ja käsitteitä on muokattu esiopetukseen soveltuviksi.

Esiopetusta koskeva kriisi voidaan määritellä lapselle tai henkilökunnalle tapahtuvaksi ennakoimattomaksi, kärsimystä aiheuttavaksi muutokseksi tai menetykseksi. Tällaisia kriisejä ovat esimerkiksi lapsen tai esiopetuksen työntekijän äkillinen kuolema, lapsen tai työntekijän läheisen kuolema, vakava onnettomuus, vakava väkivaltatilanne tai väkivallan uhka. Kriisistä voi olla kyse myös silloin, kun yllättävä ja äkillinen isompi tai pienempi häiriötilanne koskettaa kunnan lapsia tai nuoria suoraan tai välillisesti ja vaatii erityistoimia, tai vastaava tilanne toteutuu valtakunnan tasolla tai maailmanlaajuisesti.

Toimintaohjeet äkillisissä kriiseissä sekä uhkaja vaaratilanteissa ovat osa kriisisuunnitelmaa. Suunnitelmien laadinnassa varmistetaan yhteensopivuus koulun järjestyssääntöjen kanssa ja tehdään yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa.

Kun esiopetusyksikköä kohtaa kriisi, tulee asiasta tiedon ensimmäisenä saaneen ottaa yhteyttä yksikön johtajaan, jolla on kokonaisvastuu tilanteesta ja auttamistoiminnan käynnistymisestä sekä tiedottamisesta. Esiopetusyksikön johtaja ottaa yhteyttä varhaiskasvatusjohtajaan. Varhaiskasvatusjohtaja on yhteydessä sivistysjohtajaan, mikäli tilanteen vakavuus sitä edellyttää. Tarvittaessa koolle kutsutaan Sastamalan kaupungin kriisiryhmä.

Jokaisen esiopetusyksikön omat turvallisuusasiakirjat ja turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat kootaan ryhmän turvallisuuskansioon. Turvallisuuskansion säilytyksestä ja käytöstä on selkeät ohjeet, jotta se on tarvittaessa helposti koko henkilöstön saatavilla.

Kriisiviestintä

Äkillisissä kriisitilanteissa noudatetaan Sastamalan kaupungin kriisiviestinnän suunnitelmaan (löytyy kaupungin intrasta) kirjattuja viestinnän periaatteita yksikön sisäisessä, esiopetusyksikön ja opetuksen järjestäjän välisessä sekä ulkoisessa tiedottamisessa. Tiedottamisvastuut esiopetuksessa tulee suunnitella ennakoon siten, että tiedotustarpeen tullessa voidaan tietoja antaa luotettavasti ja oikeilta tahoilta. Suunnittelussa on otettava huomioon sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen sekä ennakoiva, tilannekohtainen ja jälkikäteinen tiedottaminen. Viestintä ja tiedottaminen on erotettava toisistaan. Tiedottamisvastuu on yleisesti ottaen yksikön johtajalla. Hän on vastuussa siitä, mitä tietoja annetaan tiedotusvälineille. Yksityisyyden suojaa ei saa tiedottaessa loukata. Epäilystä rikoksesta tiedottamisen oikeus on vain tutkinnanjohtajalla.

Perehdyttäminen ja toimintavalmiuksien harjoittelu

Henkilöstön tulee ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä ja valvonnalla pyrkiä estämään uhka- ja vaaratilanteet. Onnettomuuksiin tai turvallisuusuhkiin varautumista tuetaan perehdyttämällä henkilökunta turvallisuussuunnitelmiin sekä valmentamalla heitä ja lapsia toimimaan oikein uhkaja vaaratilanteissa. Koko koulun yhteinen pelastautumisharjoittelu suoritetaan lukuvuosittain. Henkilöstölle järjestetään säännöllisin väliajoin ensiapukoulutusta. Perehdyttämisestä ja käytännön harjoittelun järjestämisestä vastaa yksikön johtaja.

Yhteistyö ja keskinäinen työn- ja vastuunjako kriisitilanteisiin varauduttaessa sekä kriisitilanteissa

Turvallisuuden edistämiseen tähtäävien tavoitteiden toteuttamisesta käytännön vastuu on esiopetusyksikön johtajalla. Hänen tehtävänä on välittää tieto turvallisuuteen liittyvistä epäkohdista ja tarvittavista muutoksista opetuksen järjestäjälle tai muulle asianosaiselle yhteistyötaholle. Turvallisuusasiakirjojen laatimisesta ja tilojen turvallisuudesta vastaa yksikön johtaja yhteistyössä kiinteistönhoidon henkilöstön sekä tarvittavien viranomaisten kanssa.

Turvallisuussuunnitelmien päivitys ja arviointi

Turvallisuuskansion sisältämät asiakirjat ja suunnitelmat tulee päivittää vuosittain lukuvuoden alkaessa. Pelastussuunnitelman tarkistamisessa on mukana pelastustoimi ja poliisi. Päivittämisestä vastaa esiopetusyksikön johtaja. Päivityksen yhteydessä arvioidaan sen ajanmukaisuus ja tehdään tarvittavat muutokset.

TOIMINTA ERILAISISSA KRIISI-, UHKA- JA VAARATILANTEISSA

Ennakoimaton sairauskohtaus

Jos lapsella on jokin pitkäaikaissairaus, tiedot ja toimintaohjeet löytyvät lapsen lääkehoitosuunnitelmasta. Näihin tietoihin tulisi jokaisen lapsen kanssa työskentelevän henkilön perehtyä jo etukäteen. Muuten sairauskohtauksissa toimitaan yleisten ensiapuohjeiden mukaisesti.

Vakava sairaus

Kun tieto lapsen vakavasta sairaudesta tulee esiopetusryhmään, kysytään lapsen huoltajilta, miten he toivovat asiaa esiopetuksessa käsiteltävän. Huoltajien luvalla asiasta tiedotetaan muulle henkilökunnalle ja sitä käsitellään ryhmän lasten kanssa. Asiantuntijoita pyydetään tarvittaessa apuun.

Lapsen kuolema

Tiedon saanut työntekijä ilmoittaa asiasta esiopetusyksikön johtajalle, joka on yhteydessä lapsen omaisiin ja selvittää, miten omaiset toivovat asiaa esiopetusyksikössä käsiteltävän (suruliputus, muistohetki, tiedottaminen). Tapahtuneesta kerrotaan henkilökunnalle. Esiopetusryhmän henkilöstö kertoo tapahtuneesta muille lapsille saatuaan tähän luvan lapsen huoltajalta. Tilanteen mukaan asiaa käsitellään yhtä aikaa myös koulun muissa luokissa. Käsitelyyn voidaan ottaa mukaan opiskeluhuollon toimijoita.

Ohjeita tapahtuman käsittelyyn lapsiryhmässä:

- Tapahtumasta tulee puhua avoimesti ja konkreettisesti.
- Lasten on hyvä saada puhua siitä, mitä ovat kuulleet asiasta.
- Lasten tulee saada kertoa myös siitä, mitä ajattelevat/tuntevat.
- Jotkut lapset saattavat ahdistua tilanteessa niin, että tarvitsevat henkilökohtaista keskusteluapua. Työntekijä voi ohjata lapsen tarvittaessa keskustelemaan opiskeluhuollon ammattilaisen kanssa
- Kuolleen lapsen istumapaikan voi koristella kynttilällä, liinalla ja kukilla.

Sovitun mukaan on mahdollista järjestää esiopetusyksikössä muistotilaisuus. Seurakunta auttaa tarvittaessa muistotilaisuuden suunnittelussa ja järjestämisessä. Kuolleen lapsen vanhemmille tarjotaan mahdollisuus osallistua muistotilaisuuteen. Esiopetusryhmästä otetaan yhteyttä kotiin ja sovitaan mahdollisesta surunvalittelukäynnistä.

Työntekijän kuolema

Tiedon saanut työntekijä ilmoittaa asiasta esiopetusyksikön johtajalle, joka selvittää yhteistyössä tarvittavien tahojen kanssa tilanteessa etenemistä. Työntekijän omaisten toiveet huomioidaan. Henkilöstöä tiedotetaan tapahtuneesta. Esiopetusryhmän työntekijät kertovat tapahtuneesta lapsille yhteisesti sovitulla tavalla.

Kun kaikille esiopetusyhteisön jäsenille on kerrottu tapahtuneesta, lippu nostetaan puolitankoon. Lasten kotiin lähetetään lyhyt tiedote. Lisäksi sovitaan, kuinka omaisia muistetaan. Esiopetusyksikön johtaja kysyy omaisilta, haluavatko nämä, että työtoverit ja/tai muut työnantajan edustajat osallistuvat hautajaisiin. Esiopetusyksikössä voidaan järjestää muistotilaisuus.

Seurakunnalta on mahdollisuus saada apua tilaisuuden järjestämiseen. Henkilökunta voi saada apua tapahtuneen käsittelyyn mm. työterveyspuhlosta.

Lapsen läheisen kuolema

Tieto lapsen huoltajan tai muun läheisen kuolemasta tulee esiopetusryhmään useimmiten työntekijän kautta. Esiopetusyksikön johtaja tai varhaiskasvatuksen opettaja on yhteydessä perheeseen ja pyytää heiltä suostumuksen sille, että muille lapsille saa kertoa asiasta. Perheeltä saadaan myös tieto siitä, mitä asiasta saa kertoa ja haluaako lapsi olla itse paikalla. Opettaja myös varmistaa, ovatko lähiomaiset saaneet riittävää kriisiapua tilanteeseen.

On pyrittävä siihen, että tiedon lähiomaisen kuolemasta kertoo lapselle hänen perheensä jäsen, mieluiten jompikumpi huoltajista. Joissakin tapauksessa suruviesti jää kuitenkin väistämättä työntekijän toimitettavaksi. Näissä tapauksissa viestin kertoo lapselle läheisin aikuinen. Keskustelulle on etsittävä rauhallinen, häiriötön paikka ja varattava riittävästi aikaa. Aikuisella on oltava riittävästi paikkansa pitävää, varmistettua tietoa asiasta. Fyysinen kosketus voi auttaa rauhoittavasti, mutta jollei lapsi sitä halua on hänen tahtoaan kunnioitettava.

Uhkaava henkilö esiopetusyksikön tiloissa tai uhkausviesti

Kun työntekijä kohtaa uhkaavasti käyttäytyvän henkilön esiopetusyksikön tiloissa tai piha-alueella, on ensin arvioitava, onko tilanteessa välitöntä väkivallan uhkaa. Mikäli työntekijä arvioi tilanteen niin vaaralliseksi, ettei keskustelua kannata tässä vaiheessa aloittaa, on hänen huolehdittava itsensä ja paikalla olevat henkilöt turvaan. Tämän jälkeen työntekijän on mahdollisuuksien mukaan varoitettava muita. Yleensä näissä tilanteissa suojaudutaan sisätiloihin lukitsemalla ovet ja ikkunat sekä siirtymällä pois ovien ja ikkunoiden läheisyydestä. Tämän jälkeen työntekijä soittaa hätänumeroon 112. Puhelun jälkeen noudatetaan hätäkeskuksen antamia ohjeita.

Mikäli työntekijän arvion mukaan tilanne voidaan hoitaa turvallisesti keskustelemalla, on pyrittävä rauhoitteluun ja kuuntelemaan henkilöä. Jos tilanne selviää ja henkilö rauhoittuu keskustelemalla, on työntekijän ilmoitettava uhkatilanteesta yksikön johtajalle.

Kun työntekijä vastaanottaa uhkauksen esimerkiksi sähköpostin tai puhelimen välityksellä, on hänen ensin arvioitava, onko välitöntä vaaraa. Mikäli työntekijä arvioi tilanteen kiireelliseksi, on hänen soitettava heti hätänumeroon 112 ja noudatettava hätäkeskuksen ohjeita. Mikäli työntekijä arvioi tilanteen kiireettömäksi, hän neuvottelee toimenpiteistä yksikön johtajan kanssa. Tilanteista kuitenkin ilmoitetaan aina poliisille.

Pommiuhkaus tai epäilyttävä esine

Kun työntekijä vastaanottaa pommiuhkauksen puhelimitse, sähköpostilla tai henkilökohtaisesti, soitetaan aina välittömästi hätänumeroon 112 ja toimintaan heidän antamien ohjeiden mukaan. Kun esiopetusyksikön alueelta löytyy epäilyttävä esine, on ensin huolehdittava turvallisuudesta poistamalla kaikki henkilöt esineen läheisyydestä. Tämän jälkeen soitetaan hätänumeroon 112 ja toimitaan ohjeiden mukaan.

Laajasti koskettanut tapahtuma muualla

Tapahtuma voi aiheuttaa lapsissa pelkoja ja turvattomuuden tunnetta. Lapsille on varattava tarpeen mukaan aikaa asian käsittelyyn ja keskusteluun esiopetuksessa. Tarvittaessa hyödynnetään opiskeluhoollon henkilöstöä.

Seksuaalisen hyväksikäytön tai perheväkivallan epäily

On tärkeää, että lapsi tulee kuulluksi kertoessaan mahdollisesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai perheväkivallasta. Hyväksikäytön epäily voi herätä monissa eri tilanteissa. Lapsi voi itse kertoa kokemuksestaan tai lapsen käyttäytyminen voi herättää epäilyn. Asian tietoonsa saanut henkilö ottaa yhteyttä yksikön johtajaan. Henkilöstö voi pyytää konsultaatiota opiskeluhoollasta (terveydenhoitaja/koulukuraattori/koulupsykologi). Tarvittaessa tehdään lastensuojeluilmoitus lastensuojelun työntekijöille ja ilmoitetaan asiasta poliisille.

Itsetuhoisuus

Jos esiopetusyksikössä havaitaan lapsen itsetuhoisia puheita tai tekoja, otetaan yhteyttä lapsen huoltajiin, sekä tarvittaviin opiskeluhuollon asiantuntijoihin. Tilanteen niin vaatiessa kutsutaan koolle monialainen asiantuntijaryhmä (MAR). On tärkeää varmistaa, että lapsi saa tarvitsemaansa apua, ja että huoltajilla on tieto, mistä apua voi saada.

Lapsilla itsetuhoiset ajatukset ja teot ovat yleensä seurausta pitkäaikaisesta alakuloisuudesta tai masennuksesta. Esiopetuksessa pyritään mahdollisimman varhain tunnistamaan näitä oireita ja tarjoamaan tukea.

Itsetuhoisuuden voivat laukaista:

- perheen sisäiset ristiriidat ja huono kommunikaatio
- ero itselle läheisestä ihmisestä
- lähiomaisen, läheisen ystävän tai muulla tavoin merkityksellisen ihmisen (myös lemmikin!) kuolema
- kiusaaminen
- epäonnistumiset ja pettymykset

Masennuksen oireita lapsilla voivat olla:

- matala mieliala
- kyvyttömyys mielihyvään, apatia
- voimattomuus, väsymys, motivaation puute
- keskittymisen ja tarkkaavuuden vaikeudet
- alentunut itsetunto
- syyllisyyden tunteet
- kuolemantoiveet

Itsetuhoisuuden merkkejä voivat olla:

- itsemurhasta ja kuolemasta puhuminen
- normaalien arkiaktiiviteettien (esim. harrastukset) lopettaminen
- toistuvat poissaolot
- epätavallinen uhkarohkeus, riskikäyttäytyminen, väkivaltaisuus
- huomattavat negatiiviset muutokset persoonallisuudessa, suoriutumisessa, käyttäytymisessä ja asenteissa

Masennuksen/itsetuhoisuuden ehkäisemiseksi voi pyrkiä tukemaan:

- osoittamalla aitoa huolenpitoa ja halua kuunnella lasta
- keskustelemalla lapsen ja huoltajan kanssa
- ottamalla yhteyttä opiskeluhuollon ammattilaisiin tai konsultoimalla
- tarjoamalla lapselle turvallisia rutiineja
- antamalla lapselle aikaa ja huomiota
- seuraamalla tilanteen kehitystä ja puuttamalla varhain.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷⁶. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁷.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen¹⁷⁸ asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

176 Perusopetuslaki 7 §

177 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

178 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §